

Nastavne strategije i metode u nastavi primarnog obrazovanja

Kordina, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:223086>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-01-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MONIKA KORDINA

NASTAVNE STRATEGIJE I METODE U NASTAVI PRIMARNOG OBRAZOVANJA

Diplomski rad

Pula, rujan, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MONIKA KORDINA

NASTAVNE STRATEGIJE I METODE U NASTAVI PRIMARNOG OBRAZOVANJA

Diplomski rad

JMBAG: 0303028708, redoviti student

Studijski smjer: Učiteljski studij

Predmet: Didaktika

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Didaktika

Mentor: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, rujan, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra _____ ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST ŠKOLSTVA.....	3
2.1. Povijest Hrvatskog školstva.....	4
3. ORGANIZACIJA ŠKOLSKOG SUSTAVA U HRVATSKOJ	6
4. NASTAVA.....	8
4.1. Nastava primarnog obrazovanja.....	9
5. NASTAVNE STRATEGIJE I PRIMJERI	11
5.1. Strategija učenja otkrivanjem	12
5.2. Strategija rješavanja problema	14
5.3. Strategija interaktivnog učenja	15
5.4. Strategija rada na projektu	16
5.5. Strategija integrativnog učenja i nastave usmjerene na djelovanje	18
5.6. Strategija suradničkih oblika učenja	20
5.7. Strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog.....	22
5.8. Strategija vježbanja i ponavljanja	23
5.9. Strategija timskog rada.....	25
6. NASTAVNE METODE I PRIMJERI.....	27
6.1. Verbalne metode	28
6.1.1. Metoda usmenog izlaganja	28
6.1.2. Metoda razgovora	30
6.1.3. Metoda čitanja i rada na tekstu	31
6.1.4. Metoda pisanja.....	33
6.2. Vizualne metode.....	34
6.2.1. Metoda demonstracije	34
6.2.2. Metoda crtanja	36
7. UVOD U ISTRAŽIVANJE.....	37
7.1. Cilj i problemi istraživanja	37
7.2. Sudionici istraživanja	38
7.3. Postupak istraživanja	38
7.4. Rezultati	53
8. RASPRAVA.....	54
9. ZAKLJUČAK.....	57

LITERATURA	58
IZVORI	60
PRILOZI	61
SAŽETAK.....	62
ABSTRACT.....	63

1. UVOD

*„Dobar način učenja pretpostavlja
uzajamnost u komunikaciji,
a kvalitetna nastava izbor sadržaja
koji će neposredno pomoći
učenicima u životu“
(Itković, 1997, 8)*

Škole su ustanove koje su osnovane s ciljem da učenje i poučavanje učine preglednim i pouzdanim za sve sudionike tog procesa. Učenje se ne odvija tek onda kada djeca krenu u školu, već od samog rođenja počinje neprekidni, cjeloviti proces učenja. U školi se odvija nastava kao proces gdje je važna kvaliteta, a ne količina usvojenog znanja.

„Nastava je izrazito dinamičan proces i podrazumijeva zajednički rad između učitelja i učenika (Matijević i Radovanić, 2011, 29). Tijekom tog procesa, učitelj, ali i sam učenik ima svoje zadaće i zadatke čiji je zajednički cilj razvijanje i usvajanje znanja i sposobnosti za daljnji život i obrazovanje. Od učenika se očekuje da već ima određeno znanje te da to znanje pokaže u određenim područjima koristeći vlastite sposobnosti i vještine.

Veliku ulogu i odgovornost ima učitelj u izboru i primjeni nastavnih strategija i metoda u nastavi primarnog obrazovanja. Učitelj će u razrednoj nastavi stalno istraživati i posezati za svim mogućim pomagalicama i sredstvima kako bi svoj nastavni sat unaprijedio i učinio što korisnijim, boljim i zanimljivim. Samom razvitku nastave najviše pridonose učitelji, nastavnici i sami učenici te su zato zahtjevi nastave u današnje vrijeme puno drugačiji nego prije četrdeset ili više godina. Od učenika se očekuje da primjenjuje svoja znanja, sposobnosti i vještine, ali i da ih primjenjuje i kombinira s praksom ili nekom konkretnom akcijom (Maleš, 1996).

Nema nijedne strategije i metode kojom bi se ostvarili svi ciljevi jer je svaki učenik drugačiji i uči na poseban, individualan i jedinstven način. Stoga je važno kombinirati različite strategije i metode ako želimo obuhvatiti i uključiti sve učenike u razredu.

Cilj ovog rada je opisati nastavne strategije i metode u nastavi primarnog obrazovanja te danim primjerima prikazati na koji način se mogu iskoristiti u samoj nastavi.

U sklopu diplomskog rada, provedeno je istraživanje metodom opažanja u drugom i četvrtom razredu osnovne škole u kojima je praćena primjena nastavnih strategija i metoda u nastavi primarnog obrazovanja. U drugom razredu praćeni predmeti bili su matematika, hrvatski jezik te priroda i društvo, dok su u četvrtom razredu to matematika, hrvatski jezik i likovna kultura.

2. POVIJEST ŠKOLSTVA

Škola je jedan od glavnih putova stjecanja obrazovanja, a pred nju su postavljeni sve različiti i složeniji zadaci. Prema Silovu (2003) škola je odgojna zajednica učenika, učitelja, roditelja i ostalih sudionika u samom radu škole i čimbenika u njenom okruženju. Vukasović (2001) navodi definiciju škole kao najpoznatije i najvažnije, najstarije, najmasovnije i najrazvijenije odgojne ustanove koja je nastala iz objektivnih društvenih potreba. Pranjić (2005: 200) ističe da je „škola je društvena ustanova u kojoj se uz pomoć planirane nastave pruža mogućnost učenja mladima što s jedne strane omogućuje nastavak i razvoj kulture, a s druge dozrijevanje i emancipiranje pojedinog učenika.“

Škola ima dugu povijesnu tradiciju i razvitak te se kroz povijest mijenjala, razvijala i usavršavala prema društvenim promjenama. Prošla je svoju dugu i široku povijest i evoluciju. Kako se tijekom povijesti mijenjalo društvo, tako se mijenjala škola i njezin sustav po potrebi društva. Najbolji primjeri su Atenski i Spartanski odgoj i obrazovanje zbog određenih uvjeta i odnosa u društvu. Sparta se morala vojnički odupirati i braniti svoje granice pa je radi toga postavljen vrlo jasan cilj odgoja, a to je vojnički karakter, odnosno obuka mladih za sudjelovanje u ratu. Rim uvodi odgoj u sustav državnih ustanova jer je bilo potrebno odgajati obrazovne govornike, vojskovođe i vojsku dobre naobrazbe (Stevanović, 2002).

U staroj Grčkoj riječ škola nije imala isto značenje kao što ima danas. Grčka riječ *shole* značila je vrijeme slobodnog rada, dok je na latinskom riječ *shola* značila mjesto gdje se slobodno vrijeme provodilo u učenju. Prva škola nastala je 3500. godine prije nove ere u Mezopotamiji, točnije u Sumeru na području današnjeg Iraka gdje su pronađeni ostaci kuće koja je preuređena za školu i glinene pločice na kojima su učenici pisali. Za Sumerane je bilo važno dostignuće klinasto pismo, knjige i knjižnice. Njihovi najstariji sačuvani spomenici bile su glinene pločice s urezanim piktogramima još iz sredine 4. tisućljeća prije nove ere. Postoje i opisi prve škole u Sumeru koji govore o nekim pojedinostima o toj školi. Ravnatelj se zvao školski otac, a škola kuća- pločica. Postojali su nastavni predmeti, a svaki nastavni predmet izvodio je učitelj dok su stariji učenici imali ulogu instruktora. Obrazovanje je bilo vrlo strogo, a tjelesne kazne su bile česte (Silov, 2003).

Kasnije dolazi do većih promjena u povijesti školstva, podijeljena prema nekoliko razdoblja prema Gudjons (1994).

U prvom razdoblju, prema Gudjons (1994) čovjek i svijet shvaćeni su kao proizvod vlastite prakse i počinje se razlikovati znanstvenik od klerika, a odgoj se iskazivao kao poseban oblik ljudskog života. Idejni začetnik škole za masovno obrazovanje svih o svemu, odnosno škole kakvu poznajemo danas bio je Jan Amos Komensky. On je potaknuo razvoj školstva, odgoja i pedagogijske znanosti. U drugom razdoblju čovjek usmjerava odgoj prema svojoj zamisli, stvarni život traži odgoj, dijete je dijete, a potreba za odgojem utemeljuje zahtjev za obveznim školovanjem za sve i škola se oslobađa starateljstva crkve. Glavni predstavnici ovog razdoblja su J. J. Rousseau i I. Kant. Rousseau naglašava da je čovjek od prirode dobar, samo ga institucije čine zlim. Opće načelo njegovog odgoja je osigurati sreću djetetu, a pod negativnim odgojem smatra odgojiteljev utjecaj kažnjavanjem. U trećem razdoblju koje se još naziva i njemačka klasika ili odgoj i obrazovanje u građanskom društvu u nastajanju najviše utjecaja imao je Humboldt. Za njega je obrazovanje put pojedinca ka samome sebi, a određeno je nekim osnovnim principima, a to su individualnost, totalitet i univerzalnost. U četvrtom razdoblju odgoj i kultura u 20. stoljeću označava nedostatak inovacija. Škola je postala ustanova bez živosti i izgubila je svoju kreativnost i stvaralačku snagu. U ovom razdoblju javlja se i feministički pokret. Obrazovanje djevojaka i žena po prvi put postaje važna u temama pedagogije. Počeli su se pojavljivati i pojedinačni pedagogijski smjerovi kao što su pokret za prava djeteta, škola samodjelatnosti i radna škola, pokret za umjetnički odgoj, pokret seoskih odgojnih domova i drugo. U petom razdoblju škola je bila sadržajno i orijentacijski objedinjena, mladež se uključivala u ideološke saveze izvan škole i stvarali su se sustavi izvanškolskih ustanova za daljnje školovanje (Gudjons, 1994).

2.1. Povijest Hrvatskog školstva

Prva hrvatska škola nastala je 852. godine u okviru Katoličke crkve u Rižinicama kod Solina, u doba kneza Trpimira. Škola je djelovala u okviru benediktinskog samostana, u tom su samostanu postojale dvije škole:

schola interior = unutrašnja škola koja je bila škola za svećenike

schola exterior = vanjska škola koja je bila za sve slobodne građane

Benediktinska pedagoška paradigma slijedila je načelo moliti i raditi. Prvo hrvatsko veleučilište nastalo je u Zadru 1396. Vrijeme nastanka prve hrvatske škole i veleučilišta, te posebno ustroj i vrijednosti na kojima su utemeljeni, pokazuje da su Hrvati bili na razini povijesnih postignuća u razvoju školstva (Silov, 2003).

U povijesnom razvoju škola je mijenjala svoj put od tradicionalne organizacije preko škole s produženim boravkom, cjelodnevne škole pa sve do inovativne škole. Danas se teži školi prema mjeri djeteta i društva. Školski sustav je dinamička struktura određenog društva te je zbog toga opravdano osmišljeno i planirano mijenjati, reformirati i preobražavati školski sustav. Škola ima nastavni plan i program za nastavne predmete koje učenici u suradnji s učiteljem savladavaju u određenom razdoblju.

3. ORGANIZACIJA ŠKOLSKOG SUSTAVA U HRVATSKOJ

Školski sustavi ne mijenjaju se često, a kad se jednom promjene dolazi do velikih promjena u svim sektorima obrazovanja. Svaka država ima svoj različiti školski sustav. Školski se sustavi odnose na vrste škole, njihovo trajanje i samu organizaciju. Stevanović (2002) navodi nekoliko stupnjeva obrazovnog sustava: elementarno područje koje obuhvaća djecu predškolske dobi do polaska u školu, primarno područje koje se odnosi na osnovnu školu s četiri i više godina, sekundarno područje koje obuhvaća srednju školu u trajanju od tri ili više godina i tercijarno područje koje se odnosi na više i visoke škole i fakultete.

Učenje ne počinje dolaskom djeteta u školu, već dijete uči od samog rođenja kroz svoje cijelo životno putovanje. Djeca koja su obvezna ići u školu, ali za to još nisu zrela, dolaze u pravilu u dječji vrtić ili predškolu kako bi se pedagoški pripremila za školu. Hrvatski odgojno-obrazovni sustav sastoji se od predškolskog odgoja, osnovnoškolskog, srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja. S obzirom na to da je jedino osnovnoškolsko obrazovanje obavezno, roditelji su dužni upisati svoje dijete u prvi razred osnovne škole.

Prvi pravi odgoj u ustanovi počinje već u predškolskoj dobi koje traje od druge godine po rođenju djeteta pa do polaska u školu. Polazak u školu počinje u šestoj ili sedmoj godini. Doba od 1. do 3. godine naziva se jaslčko, a od 3. do 6. godine vrtičko doba. U osnovnu školu se u većini slučajeva polazi sa 6 godina, obvezna je i traje 8 godina. Većinom se dijeli stariji i mlađi uzrast na mlađe i starije razrede, odnosno razredna nastava od 1. do 4. razreda i predmetna nastava od 5. do 8. razreda. Razrednu nastavu, odnosno nastavu primarnog obrazovanja koja traje od 1. do 4. razreda, poučava jedan učitelj i vodi jedan razred kroz sve četiri godine. Predmetnu nastavu od 5. do 8. razreda ne poučava samo jedan, već više nastavnika, odnosno jedan za svaki pojedini predmet. Nakon završene osmogodišnje osnovne škole, učenici imaju izbor za daljnje školovanje na srednjem stupnju. Taj stupanj početak je srednjeg obrazovanja koje traje jednu do pet godina, ovisno o izabranom programu.

Srednje škole ovisno o vrsti obrazovnog programa jesu: gimnazije, strukovne škole i umjetničke škole. Gimnazije su opće ili specijalizirane te svojim nastavnim planom i programom traju četiri godine, a njenim završavanjem stječe se srednja školska sprema. Strukovna škola traje od jedne do pet godina. Ukoliko učenik završi

strukovnu školu u trogodišnjem trajanju, stječe srednju stručnu spremu, a završavanjem strukovne škole u trajanju od jedne do dvije godine učenik stječe nižu stručnu spremu. Umjetničke škole su glazbene, plesne, likovne i dr. čijim četverogodišnjim trajanjem učenik stječe srednju stručnu spremu (Gavranić, 2012).

Završena srednja četverogodišnja, tj. petogodišnja škola omogućuje upise na više škole i fakultete polaganjem državne mature u kojoj se provjeravaju i vrednuju postignuta znanja, vještine i sposobnosti učenika koja su stekli tijekom cijelog obrazovanja. Državna matura obavezan je državni pismeni ispit koji učenici gimnazija polažu nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja. Slično tome, srednje obrazovanje učenika u strukovnim i umjetničkim školama koje traju najmanje četiri godine, završava izradom i obranom završnog rada. Učenici četverogodišnjih strukovnih i umjetničkih škola također mogu polagati ispit državne mature ako planiraju nastaviti svoje obrazovanje na nekom od visokih učilišta.

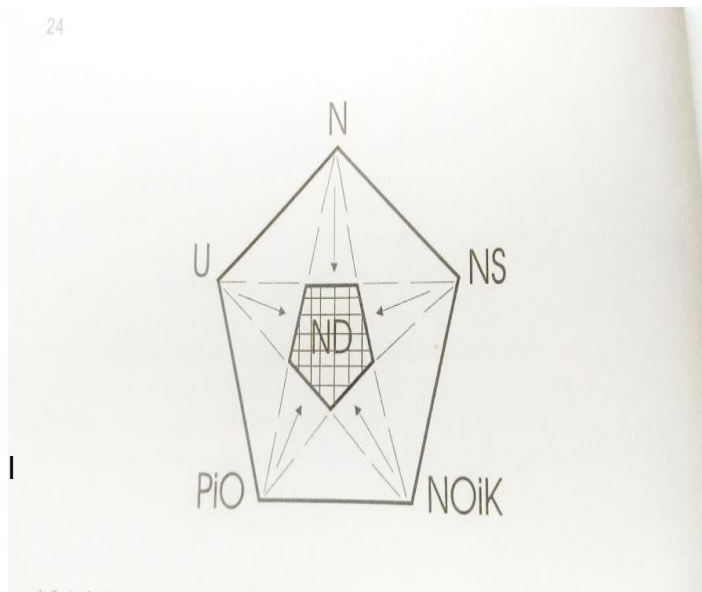
4. NASTAVA

„Nastava je dinamičan proces koji podrazumijeva zajednički rad učenika i nastavnika“ (Matijević i Radovanović, 2001). Nadalje, Bežen (2008) smatra da je odgojno – obrazovni proces odnos između sljedećih čimbenika: učitelj, učenik, nastavni program, nastavni predmet, prostor, oprema i izvori znanja koji su potrebni za ostvarivanje programa. No, najvažniji oblik odgojno – obrazovnog procesa u školi jest sama nastava.

Nastava je jedna od osnovnih odrednica didaktike u kojoj je glavni cilj savladavanje sadržaja, znanja, sposobnosti i navika. Nastava je društvena djelatnost u odgoju mlade generacije, a posebno u njihovoj razvojnoj dobi. Od učenika se traži da ta znanja, sposobnosti i vještine primjene u u određenim područjima.

Pranjić (2005) nastavu definira kao interakcijsko događanje u kojem učenici zajedno sa osposobljenim nastavnicima u posebnim ustanovama, odnosno u školama, usvajaju i razvijaju odabrane sadržaje u svrhu što boljeg socijaliziranja, kvalificiranja i personaliziranja.

Prema Jelaviću (1997) nastavno događanje kao jedan sustav određuju učenik, nastavnik/učitelj, nastavni sadržaj, uspostavljeni odnosi između nastave-nastavno ozračje i način komuniciranja te prostor i oprema. Učenik uči i stječe odgovarajuća iskustva, znanja i vještine, razvija odgovarajuće sposobnosti (intelektualne, tjelesne i senzorne) i druge osobine ličnosti, odnosno učenik se obrazuje i odgaja. S druge strane, nastavnik poučava, organizira, usmjerava, regulira nastavu i odgoj učenika. Uspostavljeni odnosi između subjekta nastave – nastavno ozračje i način komuniciranja u funkciji ostvarenja nastavnih ciljeva prostor i oprema u funkciji su djelotvornog učenja i poučavanja.

Legenda:

ND – nastavno događanje

U – učenik

N – nastavnik

NS – nastavni sadržaj

PiO – prostor i oprema

NoiK – nastavno ozračje i
način komuniciranja

Slika 1. Izvor: Jelavč, 1997, 24. Primjer kako funkcionira nastava, odnosno nastavno događanje

4.1. Nastava primarnog obrazovanja

„Učenje je usvajanje relativno trajne izmjene ponašanja i doživljavanja, odnosno promjene mogućnosti ponašanja na osnovi iskustava što ih je pojedinac stekao sučeljavajući se sa svojom okolinom“ (Pranjić, 2005, 187).

Učenje je vrlo važno obilježje čovjeka kao inteligentnog bića. Jedna od bitnih sastavnica svakog čovjeka je učenje i poučavanje od najranije dobi. Učenjem i poučavanjem prenose se znanja i sustavi vrijednosti primjenom različitih metoda i postupaka.

Jedna od osnovnih i obveznih stvari koje svaki čovjek mora proći je nastava primarnog obrazovanja. Nastava podrazumijeva namjeran, intencionalan odgojno – obrazovni proces. Nastavni proces započinje u vrlo ranoj dobi djeteta. Svaki roditelj, obvezan je upisati dijete u školu ako je do 1. travnja tekuće godine navršilo šest godina. Hoće li dijete biti spremno za školu prvenstveno ovisi o njegovim sposobnostima i inteligenciji koju je razvilo uz svoje roditelje ili odgojitelje.

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu koji određuje četiri odgojno – obrazovna ciklusa za stjecanje temeljnih kompetencija, nastava primarnog

obrazovanja spada u prvi ciklus i odnosi se na nastavu od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Takva nastava naziva se još i razredna nastava, što znači da jedan učitelj predaje sva nastavna područja u razredu. Predmeti koji se uče u nastavi primarnog obrazovanja u hrvatskim školama određeni su nastavnim planom i programom. Učenici se ocjenjuju iz svakog nastavnog predmeta i iz vladanja. Ocjene iz predmeta su brojčane od 1 do 5, a iz vladanja opisne. U nižim razredima sistem jednog učitelja je takav zbog toga što ima manje nastavnih područja, manji je broj tjednih sati, intenzitet obrađivanja nastavnih sadržaja još nije tako dubok da bi trebala posebna i stručna specijalizacija po nastavnim predmetima. Poljak (1991) navodi kako takav sistem omogućuje da učitelj uvede učenike u školovanje koje će dugo trajati, da upozna svakog učenika u njihovoj razvojnoj dobi te da organizira što bolji način rada koji je primjeren karakteristikama učenika te dobi.

Obvezni predmeti od prvog do četvrtog razreda su: hrvatski jezik, matematika, priroda i društvo, glazbena kultura, tjelesna i zdravstvena kultura, likovna kultura i engleski jezik koji se kao obvezan uvodi od 2003. godine. Učenici imaju mogućnost biranja hoće li pohađati izborni predmet, vjeronauk. U mnogim školama postoji mogućnost izbora žele li djeca učiti još dodatni jezik, poput njemačkog ili talijanskog jezika.

5. NASTAVNE STRATEGIJE I PRIMJERI

U nastavnom procesu vrlo je bitno da se razvijaju sposobnosti razmišljanja kako bi svaki pojedinac što uspješnije odgovarao na zahtjeve suvremenog života. Ciljevi učenja su osim na znanje sve više usmjereni na osposobljavanje učenika da ovladaju procesima učenja. Cindrić, Miljković i Strugar (2010) naglašavaju kako nije dovoljno informacije i znanje prenositi i pohranjivati, već učenike treba osposobiti za primjenu učinkovitih modela misaonog rada. Taj se cilj u nastavnom radu ostvaruje primjenom različitih nastavnih strategija.

Pojam *nastavne strategije* Cindrić, Miljković i Strugar (2010) opisuju kao smišljenu kombinaciju metoda i postupaka kojima se potiče učenikova aktivnost te mu se omogućuje upravljanje vlastitim procesom učenja radi ostvarivanja ciljeva odgoja i obrazovanja.

Mnogi su se autori bavili nastavnim strategijama i različito ih definirali, imenovali i razvrstavali. Bognar i Matijević (2005) kao nastavne i obrazovne strategije navode strategije učenja i poučavanja, strategije doživljavanja i izražavanja doživljenog, strategije vježbanja i strategije stvaranja, dok Cindrić, Miljković, Strugar (2010) navode sljedeće strategije: strategiju učenja otkrivanjem i rješavanjem problema, strategiju interaktivnog učenja i rada na projektu, strategiju integrativnog učenja i nastave usmjerene na djelovanje, strategiju suradničkih oblika učenja, strategiju mentorskog rada i strategiju timskog rada. Svaka od tih strategija sastoji se od određenih metoda i postupaka kako bi se ostvarili zadaci odgoja i obrazovanja.

Odabir prikladne nastavne strategije od velike je važnosti jer se pomoću njih može učinkovito utjecati na kognitivno, psihomotorično i afektivno područje razvoja ličnosti navode Cindrić, Miljković i Strugar (2010). Nastavna strategija koju će učitelj odabrati mora se temeljiti na konceptima i načelima suvremene škole, a to znači da je škola po mjeri učenika gdje je sam učenik aktivan subjekt nastave. Umjesto pasivnog slušanja i primanja informacija, učenicima u suvremenoj školi treba omogućiti da više razmišljaju i traže načine kako doći do rješenja. Opća pravila koja određuju kako i kada se strategije primjenjuju u svakodnevnim situacijama zapravo ne postoje. Učiteljima se zato preporučuje da češće izmjenjuju nastavne strategije te da s učenicima pronalaze nova rješenja za kreiranje nastavnih situacija. Primjenom različitih nastavnih strategija, učenik dolazi do postavljenih ciljeva na aktivniji, kreativniji i samostalniji način.

U sljedećim potpoglavljima bit će objašnjene sljedeće nastavne strategije koje se svakodnevno mogu koristiti u nastavi primarnog obrazovanja: strategija učenja otkrivanjem koja je usko povezana sa strategijom rješavanja problema, strategija interaktivnog učenja koja je povezana sa strategijom rada na projektu, strategija integrativnog učenja i nastave usmjerene na djelovanje, strategija suradničkih oblika učenja, strategija doživljavanja i izražavanja doživljenoga, strategija vježbanja, strategija ponavljanja i ukratko strategija timskog rada. Na kraju svake strategije bit će navedeni primjeri koji se mogu iskoristiti u nastavi primarnog obrazovanja.

5.1. Strategija učenja otkrivanjem

Učenje otkrivanjem učenik uči na svojem vlastitom iskustvu. Učenik do toga može doći na dva načina: poučavanjem od strane nastavnika ili samostalnim učenjem gdje istražuje i traži nova saznanja i rješenja prema uputi nastavnika ili pomoću medija (Antić, 2000).

Bognar i Matijević (2005) navode kako se ova strategija naziva još i iskustvenim učenjem zbog spoznaja vlastitim iskustvom. Psiholog Bruner, koji je osnivač ove strategije naglašava kako je suhoparno pamćenje informacija u obrazovanju potrebno zamijeniti otkrivanjem. Smatrao je kako bi učenik trebao sam aktivno i samostalno sudjelovati u procesu znanja. Nastavna strategija učenja otkrivanjem u prvi plan postavlja samog učenika u nastavni proces.

Učenje otkrivanjem osposobljava učenike za samostalno mišljenje i djelovanje. Takvo učenje je vrlo motivirano, a kod učenika je pobuđena radoznalost i zanimanje za novo učenje. Od učenika se zahtijeva veliki angažman, donošenje odluka, inicijativa i kritičnost u primanju informacija i povezivanja znanja i umijeća. Takav pristup učenju i nastavi pridonosi samostalnosti učenika i otkrivanju njegovog potencijala. Osim misaone aktivnosti, učenici drugim aktivnostima pridonose stjecanju znanja, ali i poboljšanju njihove kvalitete. To mogu biti različiti dijalozi, prezentacije, prezentiranje vlastitih ideja i rješenja, argumentiranje osobnih stavova, postavljanje raznih pitanja te ostale sposobnosti i interesi. Vrlo je bitno da se kod učenika ostvari sposobnost samostalnog učenja. Na taj se način učenik otkriva i razvija svoju vlastitu metodu učenja (Cindrić, Miljković i Strugar 2010).

Bongar i Matijević (2005) ovu strategiju dijele u tri metode: istraživanje, projekt i simulacija. Za sve tri metode karakteristično je iskustveno učenje, odnosno bez obzira stječe li se to iskustvo u stvarnosti ili zamišljenoj stvarnosti. Učenje otkrivanjem posebno je vezano za stvaralaštvo u područjima tehnologije i znanosti.

Jedan od ključnih preduvjeta za poticanje motivacije učenika je dobra metodička priprema učitelja. Samo on može svojim načinom rada pobuditi zainteresiranost, entuzijazam i znatiželju kod učenika (Matijević i Radovanović, 2011).

Kao prednosti učenja otkrivanjem Bognar i Matijević (2002, 281) istaknuli su sljedeće: „ovim se metodama na zanimljiv i dinamičan način mogu postaviti hipoteze o odnosima matematičkih objekata, izvršenje uspješnog istraživanja ili simulacije povećava motivaciju i interes za predmet, razvija se sposobnost induktivnog zaključivanja, učenik aktivno, često i samostalno sudjeluje u iskustvenom učenju, integrira se znanje horizontalno i vertikalno unutar matematike i drugih područja.“

PRIMJER 1: Matematička slagalica

Razed: 2.

Cilj: Rad sa zagradama, uvježbavanje računske operacije

U kompletu se nalazi 20 kartica na kojima se nalaze po tri broja, dva znaka računskih operacija i rezultat. Ovaj zadatak izvodi se na satu matematike. Može se igrati u parovima ili u manjim skupinama. Svaki učenik dobiva po jednu karticu. Njegov je zadatak pomoću proizvoljnog broja zagrada, uz pomoć dviju računskih operacija i tri dana broja, složiti izraz čija je vrijednost jednaka zadanom rezultatu (Slika 2). Pobjednik je onaj koji prvi sastavi točan redoslijed operacije sa krajnjim rezultatom. Ovakav tip zadataka pobuđuje motiviranost i radoznalost kod učenika jer nije standardno rješavanje zadataka već je u obliku igre i u natjecateljskom duhu.

6	2	24	+	:	15
---	---	----	---	---	-----------

Slika 2. Vlastiti primjer matematičke slagalice

5.2. Strategija rješavanja problema

Nastava koja se izvodi tako da učenici rješavajući određene probleme koriste osobna iskustva i različite načine rješavanja. Terhart (2013) smatra kako je ova strategija rješavanja problema usko povezana sa strategijom učenja otkrivanja.

Strategija rješavanja problema ili problemska nastava zamišljena je tako da pokreće učenikovo kreativno mišljenje te pobuđuje radoznalost i emocionalnu napetost. Pritom se stvara ozračje koje je primjereno s ueničkim interesima, a to ih dodatno motivira na različite aktivnosti poput pretraživanja literature, rad na internetu, prikupljanje različitih materijala, postavljanje raznih pitanja. Učenik tako postaje aktivan istraživač gdje otkriva, istražuje i uči. (Matijević i Radovanović, 2011).

Učitelj zajedno s učenicima pronalazi različite problemske situacije čije rješenje učenik sam mora riješiti. Takve situacije učenika dovode u stanje iznenađenosti, zanimanja i uzbuđenja, a sve to je važno za poticanje intelektualnih i emocionalni procesa. Problemi mogu biti zanimljivi i raznovrsni - kako obojiti razred, gdje otići na izlet, kako nabaviti računalo, kako popraviti ozračje u razredu, kako bolje i zanimljivije učiti matematiku. (Cindrić, Miljković i Strugar 2010).

Matijević i Radovanić (2011) navode kako učenici takvim načinom rada razvijaju pozitivne osobine koje su potrebne za nastavu, ali i za svakodnevni život kao što su upornost, radoznalost i kritičko mišljenje. U problemskoj se nastavi kao strategiji učitelj treba oslanjati na interese učenika. Nastavnik je taj koji pomaže učeniku da uoči problem te mu objašnjava kod rješavanja problema u toj mjeri koliko je potrebno da učenik i dalje bude samostalan u svom radu. Terhart navodi kako se kod ovakvog učenja stvara ugodno ozračje u razredu koje potiče učenika na rad i motivaciju te se razvijaju stvaralačke sposobnosti i jača smisao za rad u grupi.

Unatoč velikim prednostima ova strategije ipak ima i nedostatak, a to je da je za njeno ostvarivanje, planiranje i pripremanje potrebno više vremena koje se ne uklapa u plan i program rada nastavnika.

PRIMJER 2: Rješavanje matematičkog zadatka slikopričom

Razred: 1.

Cilj: Modeliranje situacije crtežom

MARKO I IVAN BIRAJU EKIPE ZA . MARKO JE IZABRAO MARIJU I IVU, A
IVAN PETRA I ANU. IM JE DALA . DVA BILA SU GOLOVI.
UTAKMICA JE BILA ZABAVNA. IPAK, POBJEDILA JE MARKOVA EKIPA.

ODGOVORI NA PITANJA:

KOLIKO   IGRA?

KOLIKO   JE U MARKOVOJ EKIPI?

KOLIKO   JE U IVANOVOJ EKIPI? ¹

(Cindrić, 2016, 55)

Ovakav tip zadataka moguće je dati učenicima u uvodnom dijelu sata matematike. Učenici uvježbavaju čitanje slikopričom te rješavaju problemski zadatak. Primjeri ovih zadataka koriste se kako bi učenik poboljšao svoje čitanje, a uz to razvija intelektualne sposobnosti računajući matematički zadatak. Ovakav zadatak potiče zanimanje i motivaciju učenika jer nije standardni zadatak, već sadrži tekst i slike, što dovodi učenika do želje i uzbuđenja za radom i dolaskom do točnog rezultata. (Cindrić, 2016)

5.3. Strategija interaktivnog učenja

Glavna značajka strategije interaktivnog učenja je u interakciji između učenika i učitelja te učenika i učenika. Škole koje koriste interaktivno učenje zapravo promiču otvorenost, samoinicijativnost učenika, otvorenost mišljenja i tolerantnost.

Cindrić, Miljković, Strugar (2010) u svojoj knjizi navode kako je bitno da učitelj tijekom primjene strategije interaktivnog učenja i rada na projektu potiče učenike na istraživanje. Učitelj predlaže suvremene i aktualne sadržaje, postavlja ciljeve i

¹ Preuzeto: *Problemska nastava i dječje strategije u nižim razredima osnovne škole* – članak 65., *Časopis za metodiku i nastavu metodike*.

zadatke te svrhu razvoja učeničkih potreba i mogućnosti, čime rasterećuje učenike i unapređuje njihov rad koji se temelji na interesima i sposobnostima. Učenici tako samostalno planiraju, dogovaraju i stvaraju ideje. Učenicima se tako treba trajno omogućiti razvoj umijeća aktivnog, samostalnog i suradničkog učenja. Interaktivnim učenjem podupiru se materijali s interneta te virtualni radni prostor koji uključuje multimedijalne zapise, pametne ploče, ali i alat koji omogućuje kvalitetno poučavanje i učenje. Učenici uče s više volje ako su aktivni sudionici nastave te ako im je dozvoljeno iskazati svoja mišljenja riječima i aktivnostima.

Interaktivno učenje pozitivno utječe na učenika i na njegov rad u nastavi. Strategija interaktivnog učenja od velike je važnosti jer su stečena znanja i umijeća puno kvalitetnija, a uloga učenika se značajno mijenja.

PRIMJER 3: Istraži o svome gradu

Razred: 1.- 4.

Cilj: Samostalno istraživanje, razvoj komunikacijskih vještina i izražavanje

Učenici u ovome zadatku koriste metodu rada u paru. Učenikov zadatak je potražiti putem novina, časopisa i internetskih stranica neke činjenice i zanimljivosti o svome gradu. Te zanimljivosti treba zapisati na papir i naučiti ih. Učenici će u paru jedan drugome pričati što su pronašli i zapisali te reći zašto su izabrali baš te zanimljivosti. Svaki par morat će zajedno izabrati četiri zanimljivosti te ih napisati na papir i zajedno prezentirati ispred cijelog razreda.

Ovakvim zadatkom učenici razvijaju svoje komunikacijske vještine i izražavanje u paru i pred ostatkom razreda. Također, učenici rade u malom timu gdje slušajući ideje svojeg para stavljaju u jednu cjelinu.

5.4. Strategija rada na projektu

Umjesto predavačke nastave za ostvarivanje ciljeva nastave usmjerene na učenika, prednost se često daje projektnoj nastavi ili projektnom učenju kao modelu ostvarivanja te ideje (Matijević i Radovanović, 2011).

Meyer (2002) projekt predstavlja kao zajednički pokušaj učitelja i učenika da život, učenje i rad povežu tako da se društveno značajan i interesantan problem

zajednički obradi i dovede do rezultata koji na kraju ima uporabnu vrijednost za sve sudionike.

Rad na projektu podrazumijeva različite zadatke koji mogu biti različito strukturirani. Zadaci kao takvi mogu se podijeliti na strukturirane, nestrukturirane i kombinirane.

Strukturirani zadaci: odabir tema je ograničen jer učitelj zadaje i temu i zadatak te razrađuje metodologiju prikupljanja podataka; što znači da je većina radnog materijala osigurana unaprijed. To je posebno uobičajeno za nastavu primarnog obrazovanja, odnosno niže razrede, s obzirom na dostignute kognitivne mogućnosti i predznanja.

Nestrukturirani zadaci: učenici sami biraju i temu i zadatak, odnosno nabavljaju potreban materijal, kreiraju sam projekt, izvode ga, analiziraju, vrednuju i prezentiraju.

Kombinirani zadaci: najčešće se primjenjuje u nastavnoj praksi. (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010).

Tijekom jedne školske godine, učitelji mogu naći više prigoda za pojedinačni ili grupni rad učenika na projektima iz različitih programskih sadržaja. U nastavi se mogu razvijati različite vrste projekta. Mušanović, Vasilj, Kovačević (2010) navode nekoliko primjera projekte koji se održavaju u školama:

- Osobne projekte – „Maketa zrakoplova“
- Projekte malih skupina – „Lutkarska predstava“
- Razredne projekte – „Dan kruha“
- Školske projekte – „Energija“
- Komunalne projekte – „Očistimo okoliš“
- Nacionalne i međunarodne projekte – GLOBE

Strategija rada na projektu od bitnog je značaja u nastavi primarnog obrazovanja jer umjesto primanja gotovo svih znanja, učenik sam preuzima ulogu i aktivnost u primjeni svog znanja. Učenje na projektu može djelovati vrlo motivirajuće na učenike, a osobito ako im se ostavi stvarna sloboda za samoorganizirano učenje. Učenik aktivno sudjeluje u rješavanju raznih problema, u istraživačkim aktivnostima te surađuje tijekom rada s drugima. Od posebnog su značaja odnosi u grupi i odnosi prema učitelju. Učitelj je također učenicima suradnik u radu. Ova strategija

omogućuje aktivnost učenika u nastavnom procesu gdje se razvija vještina i sudjelovanje odnosno rad u malim grupama, aktivno slušanje, raspravljanje, razgovor te korištenje različitih izvora informacija.

PRIMJER 4: Razredni projekt - Putujemo

Razred: 2.

Cilj: Istražiti promet i prometna sredstva sa različitih aspekta

Učenici koriste metodu rada u paru. Ovaj projekt spada u strukturirane zadatke jer učitelj postavlja temu i pitanja, a na učeniku je da istražuje. Učenici izrađuju plakate koje će na kraju predstaviti cijelom razredu i učitelju.

Tema i zadatak ovog projekta je: istražiti kako i na koji način se odvija promet danas i kako se odvijao nekad, predstaviti prijevozna sredstva budućnosti, nacrtati prometne znakove koje danas primjećuju na cesti i prometne znakove koje oni sami zamišljaju. Tijekom projekta, učenici uče o dosadašnjem znanju o prometu koje proširuju s dodatnim zanimljivostima i spoznajama do kojih su došli istražujući.

Ovim projektom učenik istražuje, proširuje dodatna znanja i surađuje sa svojim parom te tako jača svoje intelektualne i razgovorne sposobnosti.

5.5. Strategija integrativnog učenja i nastave usmjerene na djelovanje

Terhart (2013) smatra kako se u strategiji integrativnog učenja ističe cjelovitost povezivanja kognitivnog, socijalnog i moralnog učenja, a odnosi se na to da učenik i učitelj zajedno pokušavaju nešto učiniti, ostvariti, prakticirati, a da pritom aktiviraju što više osjetila. Takav način učenja može se ostvariti nastavom koja je usmjerena na djelovanje što znači da učenička životna iskustva djeluju na njegovu osobnost pa radi toga škola sve više postaje životom. Potiče se učenikov cjelovit proces i razvoj. Cindrić, Miljković i Strugar (2010) smatraju kako je potreba za izravnim i aktivnim ophođenjem sa stvarnim svijetom postala vodećim načelom organiziranja nastave.

Integrativnim učenjem sadržaj učenja odnosi se na stvarne pojave i pojmove iz stvarnog života i svijeta koji okružuju učenika. Mijenja se uloga učitelj i učenik pa tako učenik samostalno radi, a učitelj pomaže pri organizaciji, planiranju i učenju potrebnih vještina (Čudina – Obradović i Brajković, 2009).

Učiteljeva je zadaća pri provođenju nastave usmjerene na djelovanje da usmjerava učenikovo učenje na način da stečeno znanje može primijeniti u svakodnevnom životu umjesto da ono ostane na razini reprodukcije, omogućujući mu otvorenost prema raznim motrištima i vidovima rješavanja problema putem interakcije s drugim učenicima (Cindrić i sur., 2010).

Integrativni pristupi u nastavnom su kurikulumu važni i neizbježni jer se očekuje da je učenik osoba koja slobodno misli i razmišlja te je suočena s problemima gdje primjenjuje znanja, umijeća i ideje iz raznih disciplina i aspekta života. Učenici tako preuzimaju inicijativu u učenju, razvijaju kritičnost, samokritičnost i prilagodljivost u raznim situacijama. Ova se strategija temelji na tome da učitelj pomaže učenicima pri određivanju njihovih ciljeva učenja, planiranja tijeka i načina učenja te samoj procjeni cijelog učinka.

PRIMJER 5: Obilježavanje Dana knjige

Razred: 3. i 4.

Cilj: Prepoznavanje i razumijevanje informacija te primjena znanja u rješavanju problema

Ovaj zadatak namijenjen je za učenike trećeg i četvrtog razreda. Učenicima su dane različite knjige iz lektira. Zadatak učenika je da se pročitane knjige otplešu, odglume, otpjevaju ili naslikaju i slože u jednu skladnu priču. U razredu učenici su podijeljeni u četiri grupe. Na velikom plakatu na sredini napisana je središnja tema Dan knjige, a učenici će olujom ideja nizati različite ideje i misli iz raznih područja koji su povezani s knjigama. Te će ideje kasnije razraditi i uključiti u temu. Svaka grupa će imati nekoliko knjiga iz različitih područja: 1. grupa knjige o prirodi, 2. grupa knjige o životinjama, 3. grupa knjige o umjetnosti i 4. grupa knjige o izumima. Svaka grupa imala je drugačiji zadatak temeljen na svojim knjigama.

1. grupa ima zadatak napraviti umnu mapu koja mora imati napisane i nacrtane materijale,
2. grupa ima zadatak prezentirati svoje knjige u obliku kratkog igrokaza,
3. grupa ima zadatak napraviti pozivnice za roditelje i goste na izložbu,
4. grupa ima zadatak nacrtati izume budućnosti.

Učenici se ovakvim učenjem kreativno izražavaju te primjenjuju znanja koja su stekla i vidjela izvan škole te tako preuzimaju inicijativu u radu uz malu pomoć učitelja.

5.6. Strategija suradničkih oblika učenja

Strategija suradničkih oblika učenja omogućuje učenicima usvajanje obrazovnih sadržaja radi uočavanja vrijednosti intelektualnog rada i njegova prihvaćanja. Ova je strategija korisna za razvoj istraživačke radoznalosti. Suradnički oblici učenja uvelike pridonose boljoj i kvalitetnijoj nastavi i učenju (Cindrić, Miljković i Strugar 2010).

Korištenje strategije suradničkoga učenja može u velikoj mjeri pomoći učenicima u postizanju što boljega uspjeha jer učenici pomažu jedni drugima tako što dijele one informacije koje znaju, a primaju one koje ne znaju. Učenici u razredu na taj način međusobno dijele znanja jedni s drugima te tako razvijaju suradničko učenje i sposobnost rada u timu. Kadum – Bošnjak (2011) ističe kako će suradničkim učenjem učenici lakše otkriti, razumjeti i spoznati neke od složenih zadataka, ako zajednički i međusobno komuniciraju o glavnoj temi i predmetu učenja.

Cindrić, Miljković i Strugar (2010) navode sljedeće oblike suradničkih učenja: suradničko učenje učitelj – učenik, suradničko učenje u grupama učenika i timska nastava.

Suradničko učenje učitelj – učenik

Učenici već imaju određeni fond znanja i umijeća iz određenog područja pa je učenje interakcija između učitelja i učenika. U toj interakciji učitelj je starija i zrelija osoba te ima više znanja i iskustva u svojoj struci. Učenik je aktivan suradnik kod usvajanja znanja jer i on ima životno iskustvo i znanje iz određenih područja učenja. Učitelj je taj koji motivira učenike za rad, uspostavlja interakciju i odnose u grupi. S vremena na vrijeme može doći do neslaganja oko teme i sadržaja koje se treba usvojiti radi zrelosti i znanja koje učitelj posjeduje. U suradničkoj interakciji poželjan je problemski pristup učenju pa tako učitelj osmišljava nastavnu situaciju za primanje novih znanja, osigurava primjene nastavnih informacija, vodi tijekom poučavanja i učenja radi stvaranja problemske situacije (Cindrić i sur., 2010).

PRIMJER 6: Misli, razmijeni i spari

Razred: 1. – 4.

Cilj: Interakcija učitelja i učenika

Zadatak koji se traži od učenika je razmišljanje o pročitanoj tekstu, a učitelj i ostali učenici iz skupine pomažu u stvaranju ideje i odgovora. Učitelj već unaprijed ima spremna pitanja o tekstu na koja učenici daju odgovore. Učitelj za svaku grupu ima

drugačija pitanja. Učenici se zatim dogovaraju unutar skupine koji će odgovor dati, a učitelj je taj koji će im pomoći ako smatra da se odgovor može još upotpuniti (Kadum – Bošnjak, 2011).

Suradničko učenje u grupama učenika

Učenici su po dobi razreda izjednačeni, no unatoč tome i dalje postoje mnoge individualne razlike. Taj se problem može riješiti ako se razredni odjel podijeli u grupe, a pritom se promjene metode i tehnike aktivnog učenja, problemska nastava i suradničko učenje. Učitelji tako mogu školski aktivirati što bolje i uspješnije učenike kao svoje pomagače da bi stvorili uvjete za sučeljavanje znanja i iskustva učenika različitih sposobnosti (Cindrić i sur., 2010).

PRIMJER 7: Izrada zajedničke mape

Razred. 1.

Cilj: Razvoj zajedništva u grupi

Prvi zadatak koji se postavlja pred učenike je da pokušaju osmisliti ime svoje grupe. Zatim će učenik dobiti papir na kojem je potrebno nacrtati jedan vagon. Zadatak je na prozor vagona staviti svoju sliku i napisati osobnu poruku. Vagoni će se postaviti u zajedničku kompoziciju vlaka, dok će na prednjoj lokomotivi biti napisano ime grupe koje su učenici osmislili u grupi. Takva mapa može stajati duže vrijeme na zidu, a učenici mogu povremeno staviti nove poruke ili slike na svoj vagon.

Suradničko učenje u timskom radu

U suradničkom okruženju bitan je timski rad. U timskom se radu potiče suradnja i interakcija u donošenju odluka. Razvija se osjećaj sigurnosti i povjerenje, a ostvaruju se i prava na različito mišljenje, ponašanje i stav. Odlika timskog rada je aktivnost svih učenika u odlučivanju bitnih pitanja od zajedničkog interesa (Cindrić i sur., 2010). Tim se sastoji od malog broja učenika gdje su svi podjednako odani zajedničkom cilju i koji imaju zajednički pristup poslu. Važno je u timu raspodijeliti uloge i funkcije tako da svatko ima svoju ulogu i pridonosi timu.

PRIMJER 8: Izrada testova na temelju ogledanog filma

Razred: 4.

Cilj: Poticanje suradnje, uvažavanje tuđih mišljenja, prihvaćanje kritika i kvalitetna komunikacija

Učitelj dijeli timove u razredu te daje jasne upute za daljnji rad. Svaki tim mora odrediti svog vođu koji će u ime cijelog tima dalje govoriti. Prvo zadatak je pažljivo gledanje filma, nakon čega slijedi kratak razgovor učitelja i svih učenika. Učitelj dalje daje zadatak da svaki tim napravi test s pitanjima za drugi tim. Pitanja moraju biti povezana s filmom, a tip pitanja su: nadopuni, poveži i zaokruži. Vođa tima piše na papir, a ostali članovi razgovaraju i raspravljaju kako i koja će pitanja postaviti i napisati. Nakon određenog vremena koji je zadao učitelj, učenici završavaju i predaju test drugom timu. Učenici zatim zajedno u timu diskutiraju o postavljenim pitanjima te zajednički daju točne odgovore. Vođa tima na kraju čita dobivena pitanja i odgovore.

5.7. Strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog

Ova se strategija spominje manje nego ostale, no u svoju podjelu uvrstili su je Bognar i Matijević (2005). Strategija doživljavanja i izražavanja zasniva se na zakonitostima nekog doživljajnog procesa koji je u našoj kulturi pomalo i zapostavljen. Strategija se veže uz umjetnička djela koja se koriste u nastavi, bilo u hrvatskom jeziku iz područja književnosti, nastave likovne ili glazbene kulture.

Unutar ove strategije mogu se razlikovati tri metode koje navode Bognar i Matijević (2005):

- a) metoda recepcije umjetničkog djela,
- b) metoda interpretacije i reprodukcije i
- c) metoda evaluacije.

U razrednoj nastavi učenici se susreću sa umjetničkim djelima u glazbi, likovnim djelima, filmskim uracima i književnim djelima. Sve navedeno ne mora uvijek biti na određenom satu propisanim nastavnim planom i programom. Glazba se ne mora uvijek slušati samo na glazbenoj kulturi, a isto tako likovna se djela ne moraju proučavati na satu likovne kulture. Recepcija umjetničkog djela, navedena kao prva metoda, odnosi se na susret učenika s umjetničkim djelom koje na njega djeluje svojom umjetnošću ako ga se na prikladan način pripremi za taj doživljaj (Bognar i Matijević, 2005).

Svaki sljedeći susret s istim djelom pobuđuje i donosi različiti doživljaj i ugođaj. Druga metoda većinom se javlja u umjetnosti gdje učenici sami postaju interpretatori umjetničkih djela koja nisu sami stvorili, no u interpretacije unose svoje osobine i stavove i tako postaju sustvaraoci djela (Bognar i Matijević, 2005). Metoda kreacije u razredu se ostvaruje kroz slikanje, oblikovanje, pisanje poezije ili stvaranje glazbe te se tako potiče učenikova kreativnost i stvaralački čin. Učenik tako pobuđuje svoju inspiraciju i tako svoje osjećaje prezentira ostalima u razredu.

Ova strategija u našem školskom sustavu nije zastupljena u velikoj mjeri zbog malog broja sati predmeta glazbene i likovne kulture. Češćim korištenjem ove strategije, ne samo kod jednog predmeta, već međupredmetnim korelacijama može se pobuditi učenikova želja i inspiracija za stvaranjem.

PRIMJER 9: Izrazi se uz glazbu

Razred: 1. – 4.

Cilj: Izražavanje vlastitih osjećaja i razvoj kreativnosti

Ovaj primjer zadatka može se primijeniti na satu likovne kulture u korelaciji s glazbenom kulturom. Učenikov zadatak je da se umiri i u tišini sa zatvorenim očima poslušati određenu skladbu. Skladbu učitelj pušta nekoliko puta. Zadatak učenika je da nacrtati crtež na temelju poslušane skladbe. Potrebno je izraziti osjećaje na papiru koji su u učeniku prevladavali slušajući tu skladbu. Ovom strategijom svaki učenik će izraziti svoje osjećaje na poseban i individualan način te će tako pokazati svoju kreativnost i drugačiji doživljaj.

5.8. Strategija vježbanja i ponavljanja

Bognar i Matijević (2005) navode kako se strategija vježbanja zasniva na zakonitostima psihomotornog procesa na koje se vežu motoričke i intelektualne sposobnosti. Višestruko i dugotrajno izvođenje nekih postupaka i radnji vode ka usavršavanju i dobroj automatizaciji bez napora i uz minimalne pogreške. U strategiju vježbanja Bognar i Matijević uvrstili su četiri različite metode: metoda učenje učenja, metoda učenja jezika, metoda učenja praktičnih radnji i metoda tjelesnog vježbanja. Metodom učenje učenja učenici uvježbavaju koristiti različite izvore poput grafičkih, tekstualnih, matematičkih gdje se polazi od jednostavnog do složenog. Učenik će se,

na primjer, pri korištenju tekstualnih izvora osposobiti najprije za razumijevanje kratkog teksta, a zatim za služenje knjige (Bognar i Matijević, 2002).

Za učenje jezika bitno je da se koristi prirodno učenje, a takvo učenje najviše se uči u razgovoru. Govorne vježbe koje učenici smatraju besmislenima, postaju prirodno učenje ako učenik priča priču koju druga djeca nisu čitala. (Bognar i Matijević, 2002).

Kod učenja praktičnih radova prisutna su dva pristupa: izvođenje samostalno neke radne operacije poput mjerenja sve dok učenik ne postigne zadovoljavajuće rezultate, a drugi je da te operacije učenik izvodi pri izradi nekog upotrebnog predmeta poput igračke (Bognar i Matijević, 2002).

Tjelesno vježbanje izaziva kod učenika radost i oduševljenje jer omogućuje dječju potrebu za kretanjem, gibanjem i trčanjem. Učenici u nastavi mogu vježbati čitanje, pisanje, rješavanje matematičkih zadataka, strane jezike, mjerenje, a mogu izvoditi i tjelesne vježbe. Prilikom provođenja vježbanja važno je da se učenicima nude novi i zanimljivi sadržaji povezani s prirodnim situacijama, ponuđeni u obliku igre, umjesto jednoličnog korištenja istih materijala uz mehaničko izvršavanje zadataka.

Strategija ponavljanja zapravo je obnavljanje prethodno naučenog kako se poznato ne bi zabravilo. U razrednoj se nastavi gotovo nakon svakog sata koristi ova strategija nakon obrade novog sadržaja. Sadržaji koji su naučeni, mogu se ponoviti u obliku kratkog razgovora na početku školskog sata ili tokom cijelog nastavnog sata.

PRIMJER 10: Dan noć

Razred: 1. – 4.

Cilj: Ponavljanje prethodno naučenog, razvijanje pozornosti i usredotočenosti, jačanje samopouzdanja, razvijanje sposobnosti slušanja

Ova igra može se iskoristiti na bilo kojem predmetu u nastavi primarnog obrazovanja. Učitelj može ovu igru iskoristiti na početku ili na samom kraju nastavnog sata. Na vrh ploče učitelj zapisuje riječ *točno*, a na dnu ploče zapisuje *netočno*. Učitelj izgovara niz tvrdnji koje su točne ili netočne. Kad je tvrdnja koju učitelj pročita točna, učenici trebaju ostati stajati, a kad je tvrdnja netočna moraju čučnuti. Tko pogriješi ispada iz igre, a pobjednik je onaj koji ostane zadnji.

Ovom igrom učenici jačaju svoje samopouzdanje i ponavljaju naučeno gradivo na zanimljiv i kreativan način, a uz to prisutna je i tjelesna aktivnost.

5.9. Strategija timskog rada

Antić (2000) timsku nastavu definira kao jedan od oblika organizacije nastave gdje dva ili više učitelja preuzimaju veliku odgovornost za cjelokupnu nastavu ili veliki dio nastava za istu grupu učenika. Smatra se da je takva nastava mnogo bogatija, zanimljivija i dinamičnija te ju je lakše organizirati.

Ilija Lavrnja (1998) ističe da timsku nastavu karakterizira suradnja i usklađenost učitelja i učenika gdje se ističu njihove pojedinačne sposobnosti i mogućnosti koje su potrebne za organiziranje, planiranje i izvođenje nastave.

U timskom radu članovi raspravljaju o različitim idejama i zamislima, pomažu jedni drugima i međusobno se usmjeravaju s obzirom na njihove vlastite sposobnosti, znanja i mogućnosti. Učitelj i učenik timskim radom mogu razmjenjivati korisne informacije, ideje i znanja koje kasnije dovode do individualnog napredovanja. Svaki oblik timskog rada stvara uvjete za socijalno učenje, daje osjećaj sigurnosti i zaštićenosti u društvu te također izgrađuje osobu i sustav pomaganja (Cindrić i sur., 2010).

Timovi mogu biti različiti uzimajući u obzir postavljene ciljeve, zadatke i načine rada, a svaki član tima ima svoje prepoznatljive kvalitete i karakteristike. Vrlo je bitno da s vremenom grupa postane učinkovit tim kako bi komunikacija bila bolja i otvorenija. U timskom radu smisao rasprave je selekcioniranje i izbor najbolje odgovarajuće ideje za daljnji razvoj rada. Zatim slijedi organizacija aktivnosti kojima se finalizira idejni projekt. Svi članovi tima moraju biti informirani i međusobno povezani na izradi zadatka. Odlika timskog rada je raznolikost u mišljenju i pristupu od strane svakog pojedinca. Vrlo je važno napraviti tim u kojemu će se ta raznolikost promatrati pozitivno za uspješnost cijelog tima i njegovog djelovanja.

PRIMJER 11: Izazov timova

Razred: 1. – 4.

Cilj: Poticanje suradnje, uvažavanje tuđih mišljenja, prihvaćanje kritika i kvalitetna komunikacija

Učenike se podijeli u nekoliko timova. Svaki tim imenovan je prema boji zastavice koja će služiti za prijavu odgovora: crveni tim, plavi tim, žuti tim, zeleni tim. Izazov se sastoji od nekoliko kategorija, a svaka kategorija ima pet pitanja poredanih od lakših prema težim. Prvo pitanje vrijedi 10 bodova, drugo 20, treće 30, četvrto 40 i peto 50

bodova. Igra započinje odabirom nasumičnog polja. Tim koji prvi riješi zadatak diže zastavicu i dolazi prvi ponuditi rješenje. Vođa tima dolazi pred ploču riješiti zadatak i ako je zadatak točan, tim osvaja bodove. U slučaju da je zadatak netočan, tim koji se drugi prijavio ima pravo dati svoje rješenje. Bodove zapisuje učitelj u tablicu, a pobjednik je tim koji ima najviše osvojenih bodova.

Ovakvim zadatkom u učenicima se javlja nagon za pobjedom te se stvara suradnja među timovima.

6. NASTAVNE METODE I PRIMJERI

*„Metode su načini kojima
se ostvaruju ciljevi učenja.“*

(Cindrić, Miljković, Strugar 2010, 149).

Termin nastavna metoda pripada odgojno – obrazovnom području, a ostvaruje se različitim metodičkim postupcima (Rosandić, 2005). Prema Wolfgangu Mattesu nastavne su metode postupci koje nastavnik primjenjuje kako bi strukturirao tijek nastave i postigao ciljeve kojima teži. Nastavne metode su dobro osmišljeni postupci, načini i djelovanja tijekom učenja, poučavanja i nastave. One vode do ostvarenja ciljeva učenja i nastave koji je primjeren učenicima te se tako nastavnik služi raznim postupcima kako bi učenicima omogućio razvijanje vještina, znanja i sposobnosti. Nastavnim metodama zajedničkim radom učenici i učitelj stječu nova znanja i razvijaju psihofizičke sposobnosti.

Nastavne metode su dakle definirane kao sastavni dio nastave, načini aktiviranja subjekata odgojno-obrazovnog procesa, načini spoznavanja, postupci koje nastavnik primjenjuje kako bi strukturirao tijek nastave i postigao cilj koji je odredio, smišljeni načini poticanja procesa učenja, odnosno načini rada u nastavi.

Cindrić i sur. (2010) navode kako ne postoji najbolja nastavna metoda već je vrijednost svake određena njezinom učinkovitosti koja se temelji na određene ciljeve i zadatke odgojno –obrazovnih sadržaja te odnos između učenika i njegovih osobnosti i umijeća učitelja. Nastavne se metode mogu primijeniti na različite načine pa tako kombiniranjem i nadopunjavanjem postaju učinkovitije.

Mnogi su se autori bavili podjelom nastavnih metoda s obzirom na težinu primjene u nastavi. Vladimir Poljak (1991) prema težini navodi sljedeću podjelu metoda: metoda demonstracije, metoda praktičnih radova, metoda crtanja, metoda pisanih radova, metoda čitanja i rada na tekstu, metoda razgovora i metoda usmenog izlaganja. Malić i Mužić (1981) navode sljedeću podjelu: verbalne metode u koje se ubraja usmeno izlaganje, rad na tekstu, pisanje i razgovor, vizualne metode u koje se ubraja demonstracija i crtanje te prakseološka metoda koja znači izvođenje praktičnih radova. Cindrić, Miljković i Strugar (2010) nastavne metode podijelili su prema komunikacijsko – informacijskom kriteriju na verbalne metode, vizualne metode, metode praktičnih radova i metodu učenja po modelu.

Većina ovih nastavnih metoda koristi se u nastavi primarnog obrazovanja kako bi se učenicima omogućilo učiteljevo predavanje što kvalitetnije i zanimljivije. Nastavne metode olakšavaju učenje i stvaraju poticajno ozračje među učenicima. Na izbor ovih metoda utječu zadaci pojedinih predmeta, nastavni sadržaji, učenikovo okruženje, njegova dob i znanje.

U sljedećim potpoglavljima bit će objašnjene neke nastavne metode koje se redovito koriste u nastavi primarnog obrazovanja: verbalne metode u koje pripadaju metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda čitanja i metoda pisanja te vizualne metode u koje pripadaju metoda demonstracije i metoda crtanja. Svaka od ovih metoda redovito se koristi u nastavi primarnog obrazovanja što učiteljima uvelike pomaže za kvalitetan, kreativan i pozitivan nastavni sat.

6.1. Verbalne metode

Verbalne metode naglašavaju govornu komponentu. Riječi kao znakovi i simboli razgovora imaju karakter informacija jer su posrednici između stvarnih predmeta, učitelja i učenika.

„Govorom organiziramo, pohranjujemo i primjenjujemo svoje iskustvo. Tako (govorom) usustavljeno znanje omogućuje čovjeku i produciranje novih odgovora (reakcija, rješenja) koji su prikladni novonastalim situacijama. Zato, kad govorimo o verbalnim metodama onda mislimo i na prijenos sadržaja, informacija, poruka i na prijem i obradu tog istog sadržaja, tih istih informacija i poruka, na učenje učenika“ (Jelavić, 2003, 48).

U skupinu verbalnih metoda ubrajamo metodu usmenog izlaganja, metodu razgovora, metodu čitanja i rada na tekstu te metodu pisanja.

6.1.1. Metoda usmenog izlaganja

„Usmeno izlaganje karakterizira iskazivanje odnosno prijenos nekog sadržaja, informacija i poruka živom riječi, sredstvima usmenoga govora“

(Jelavić, 2003, 48).

Metoda usmenog izlaganja bazira se na prijenosu informacija verbalnim kanalom od izvora što je uglavnom učitelj pa sve do primatelja informacija što je učenik (Cindrić i sur., 2010). To je jedna od najčešće primjenjivanih metoda u nastavnom sustavu. Govoreći o usmenom izlaganju, većina govornih aktivnosti pripada nastavniku ili učitelju te se njezinom primjenom ne razvija dovoljna aktivnost učenika. Pravilnom primjenom ove metode oživljava se sam nastavni proces te se unosi govorna dinamičnost i sustavnost. Učenikovu pažnju razvija pravilan, primjieran i zanimljiv učiteljev govor. Slušajući njegov govor učenici imaju priliku usavršiti svoj govor, obogatiti ga i aktivirati rječnik.

U pripremi učitelja za predavanje obuhvaća određeno vremensko trajanje izlaganja, razrada plana izlaganja, obrada nepoznatih riječi te uporaba nastavnih sredstava. U nastavi primarnog obrazovanja najčešće odgovaraju učiteljeva izlaganja od 5 do 10 minuta gdje učitelj već unaprijed razradi plan izlaganja. Vrlo je bitno da se obrati pozornost na nepoznate i strane riječi kako bi učenici bolje razumjeli izlaganje. Usmeno izlaganje dobiva na svježini ako mu se pridoda i odgovarajuća vizalna potpora poput zapisivanja na ploči, korištenje nastavnih listića ili uporaba slikovnih materijala.

Prema Težaku (1996) i Cindriću i sur. (2010) razlikujemo nekoliko vrsta metoda unutar metode usmenog izlaganja:

- a) metoda opisivanja koja je utemeljena na opažanju pojava i promjena u prostoru te se odnosi na slikanje riječima,
- b) metoda pripovijedanja koja je utemeljena na usmenom izlaganju o objektivnim događajima i subjektivnim doživljajima,
- c) metoda posrednog izlaganja koja je temeljena informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i tehnikom poput Interneta, CD-a, DVD-a, filma, televizije,
- d) metoda izvješćivanja koja je temeljena na promatranju i prikupljanju podataka kod praktičnih radova i pokusa,
- e) metoda obrazlaganja koja je temeljena na iznošenju dokaza za neku određenu tvrdnju te se najčešće koristi kod prezentiranja nastavnih sadržaja.

PRIMJER 12: Izlaganje prezentacije

Razred: 1. – 4.

Cilj: Poticanje učenikove pozornosti, uočavanje detalja, praćenje rječnika i nepoznatih riječi

Na nastavnom satu učitelj će imati prezentaciju koju će usmenim izlaganjem prenijeti svojim učenicima u razredu. Prezentacija je detaljno razrađena i primjerena je učenicima za njihovu dob i prethodno znanje. Ovom prezentacijom učitelj ima posredno izlaganje jer se koristi dodatnom tehničkom opremom koja uključuje kompjuter. Učitelju pomažu zanimljive slike i tekst koji pobuđuje zanimanje učenika da gleda, sluša i pozorno prati učiteljevo izlaganje. Vrlo je bitno da učitelj ima suradnju pogleda s učenicima kako bi zadržao njihovu pažnju. Učitelj koristi razne primjere, pojmove i metafore iz života i tako daje dinamičnost pokretima i položajem tijela. Učenici se mogu uključiti u izlaganje raznim pitanjima na koja će učitelj rado davati svoj odgovor.

6.1.2. Metoda razgovora

Metoda razgovora ostvaruje se dijalogom između učenika i učitelja te učitelja i učenika. Ovom metodom potiču se misaone aktivnosti učenika i zahtijeva se njihova potpuna pažnja. Razgovor se uglavnom sastoji od pitanja i odgovora. Pitanje u većini slučajeva potiče na daljnji razgovor. Pitanja mogu biti različito strukturirana te se primjenjuju različite vrste i modaliteti pitanja. Odgovorom na pitanje dobiva se informacija na postavljeno pitanje od strane učitelja ili učenika. (Lavrnja, 1996.)

Mnogi domaći autori (Poljak, 1991., Jelavić, 1998., Lavrnja, 1996.) navode nekoliko oblika metoda razgovora koji se koriste u nastavi, a to su:

a) katehetički razgovor koji se sastoji od kraćih pitanja i određenih odgovora, a najčešće se koristi kod ponavljanja i provjeravanja,

b) heuristički ili razvojni razgovor koji se temelji na postavljanju poticajnih ili polaznih pitanja te se na taj način prikupljaju uspješni odgovori. Takav razgovor najčešće se koristi kod obrade novog nastavnog sadržaja,

c) slobodni razgovor vrlo je sličan običnom razgovoru u svakodnevnom životu te se ostvaruje slobodnim dijalogom koji se ostvaruje prije obrade nastavnih sadržaja,

d) rasprava ili diskusija temelji se na razgovoru u kojemu se suprotstavljaju različita mišljenja i stavovi na određenu temu (prema Cindrić i sur., 2010).

Metoda razgovora pozitivno utječe na razvoj učeničkih sposobnosti (mišljenja, govora, samostalnosti) i ima veliku odgojnu vrijednost. Razgovor ima svoju materijalnu i funkcionalnu stranu. Njegov sadržaj može imati veliki spoznajni doprinos, ali stil vođenja razgovora, razvijanje njegove veće upotrebljivosti u školi, omogućava njegovu buduću funkciju izvan škole. U tom je sadržana primarna odgojna vrijednost razgovora i komunikacije (Jurić, 1979).

PRIMJER 13: Slobodni razgovor prije obrade novog sadržaja

Razred: 1. – 4.

Cilj: Poštivanje i uvažavanje komunikacijskih pravila, slušanje ostalih sugovornika, poticanje na vlastito mišljenje

Učitelj prije obrade novog sadržaja učenicima postavlja različita pitanja. Takav razgovor sličan je običnom razgovoru koji se vodi u svakodnevnom životu. Odnosi se na određenu temu, ali tijekom razgovora nije precizan. Pitanja postavlja učitelj, dok učenici daju svoje odgovore. Vrlo je važno da se učenici međusobno slušaju i čekaju svoj red za davanje vlastitih mišljenja i stavova. Učenika treba ohrabriti čak i onda kada su njegovi odgovori netočni i nepotpuni. Svako novo pitanje i odgovor može dovesti u raspravu s učenicima.

6.1.3. Metoda čitanja i rada na tekstu

Primjenom ove metode učenici se upoznaju s tekstem kao važnim izvorom znanja. Učenici radom na tekstu savladavaju tehniku čitanja, pravilno korištenje teksta u udžbeniku, radnim bilježnicama, časopisima, knjigama te se osposobljavaju za samostalan rad na tekstualnim izvorima znanja. Čitanje je pretpostavka za rad na tekstu zato je potrebno razvijati učenikovu vještinu čitanja u svim školskim aktivnostima, a osobito u nižim razredima osnovne škole.

Udžbenik je temeljni tekstualni izvor informacija za svaki pojedini predmet te zbog toga mora biti kvalitetno didaktičko –metodički oblikovan kako bi učenici ostvarili očekivane ciljeve i rezultate. Radom na tekstu u udžbeniku učenike treba upućivati na određene aktivnosti jer će se tako povećati učinkovitost rada na tekstu. (Cindrić i sur. 2010)

Metode čitanja mogu se razvrstati u dva kriterija. To su kriterij glasnosti, odnosno čujnosti i kriterij doživljajno-spoznajnih zadataka. Po kriteriju glasnosti razlikujemo čitanje naglas i čitanje u sebi. Čitanje u sebi koje još nazivamo i tiho čitanje, korisno je u učenju kod kuće, ali ne i u nastavi. Čitanje naglas može biti pojedinačno (učenik ili nastavnik čita pred svima), naizmjenično (čitanje po ulogama) ili zborno (zajedničko izgovaranje pojedinačnih glasova, riječi, rečenica, zborno recitiranje) (Težak, 1996).

Poljak (1996) navodi kako je najniža razina rada na tekstu čitanje radi upoznavanja sadržaja teksta. Nakon čitanja slijedi razmišljanje o pročitanoj tekstu. Učenici zatim analiziraju tekst, izdvajaju ono što je najbitnije, povezuju sadržajnu cjelinu te zaključuju i dokazuju zaključke. Nakon analiziranja pročitanoj, slijede samostalni oblici i izražavanje o sadržaju teksta i njegovim porukama. Učenici se mogu na različite načine izraziti, a to je verbalno, pisano, crtežom, pokretima, mimikom, gestama.

PRIMJER 14: Obrada teksta

Razred: 1. – 4.

Cilj: Poticanje učenikove pozornosti i misaone aktivnosti, osposobljavanje učenika za pronalaženje vlastitih primjera, izražavanje o sadržaju

Učitelj na početku sata učenicima postavlja nekoliko pitanja vezana uz tekst iz udžbenika koji će obrađivati. Učenici odgovaraju na pitanja i daju primjere iz osobnog života i iskustva. Učitelj zatim naglas čita tekst, dok ga učenici pažljivo slušaju. Nakon pročitanoj, slijedi kratka stanica u kojoj učenici promisle o pročitanoj. Učenici zatim čitaju tekst još jednom. Slijedi analiza teksta u kojoj učitelj postavlja pitanja, a učenici uz pomoć teksta odgovaraju na pitanja te donose svoje zaključke i odgovore. Nakon kratke analize i razgovora, učitelj piše važne informacije na ploču uz pitanja na koja odgovaraju učenici. Učenici pišu u svoje bilježnice ono što učitelj zapisuje na ploči. Na kraju sata, učitelj vodi razgovor u kojem još jednom ponavlja ono što je naučeno na nastavnom satu o pročitanoj tekstu.

Ova metoda i ovaj tip obrade često se koristi u nastavi primarnog obrazovanja. Učenike se navodi da slušaju, razmisle i daju točne odgovore na postavljena pitanja o pročitanoj tekstu i njegovu sadržaju.

6.1.4. Metoda pisanja

Primjenom ove metode primjenjuje se skup određenih grafičkih slova ili znakova kojima se označuju pojedini glasovi ljudskog govora. Učitelj ili učenik pišu određene sadržaje kako bi njima potkrijepio rad na tekstu, predavanje ili neki razgovor. Prednost ove metode je u tome što se razvija učenikova navika pismenog izražavanja te potiče različite oblike samostalnog rada učenika i obogaćuje njegov rječnik. Učitelji uglavnom pišu na školskoj ploči što je učiteljevo uspješno pomagalo. Ova metoda koristi se na svakom nastavnom satu.

Metode pisanja Težak (1996) dijeli prema stupnju izvornosti učeničke pismene djelatnosti, a razlikuje sljedeće:

- a) metoda odgovora na pitanja koja ubraja zadatke objektivnog tipa, ankete, upitnike,
- b) metoda diktiranja uključuje diktate, odnosno diktiranje nastavnog sadržaja učenicima,
- c) metoda sastavljanja koja uključuje pismeno opisivanje, pričanje, tumačenje, izvještavanje, a obuhvaća tekstove oblike poput eseja, osvrti, pjesme, priče,
- d) metoda ispravljanja obuhvaća korekturu tekstova,
- e) metoda preoblikovanja koristi se za zamjenu dijelova ili premještanje rečenica, proširivanje rečenica te sažimanje rečenica,
- f) metoda prepisivanja obuhvaća prepisivanje s dopunama, s izostavljanjem ili označivanjem,
- g) metoda označivanja koristi se kod označivanja slovom, riječju ili grafičkim simbolom,
- h) metoda upisivanja koristi se za upisivanje u tablicu, križaljku ili drugo. (Težak 1996)

S obzirom na stupanj samostalnosti prema Poljaku možemo razlikovati:

- a) vezane ili reproduktivne pismene radove – prepisivanje,
- b) poluvezani pisani radovi – kad je učeniku unaprijed dan određeni sadržaj u nekom izvoru znanja, ali im je dana sloboda u pismenom izražavanju o tim sadržajima: diktati, dopunjavanje i proširivanje teksta, pismeni odgovori na pitanja, bilješke za vrijeme predavanja....,

c) samostalni pismeni radovi – učenici slobodno odabiru sadržaj i o tom se sadržaju također slobodno pismeno izražavaju. To mogu biti skice, molbe, izvještaji, reportaže, referati, književni radovi, znanstveni radovi (Poljak, 1991).

PRIMJER 15: Pričosvijet - samostalno pisanje priče

Razred: 4.

Cilj: Poticanje pisanog jezika, razvijanje izražavanja standardnim hrvatskim jezikom, poticanje kreativnosti

Zadatak učenika je na satu hrvatskog jezika samostalno stvore svoju priču. Na temelju osam zadanih riječi, potrebno je osmisliti na kreativan način vlastitu priču.

Riječi koje su zadane: kraljević, princeza, dvorac, kruna, zlato, kočija, ljetovanje i jezero.

Prvo je potrebno odrediti plan i glavne dijelove priče, a zatim slijedi pisanje.

Od učenika se očekuje da primjene svoju kreativnost i upotrijebe maštu kako bi priča bila što bolje napisana.

6.2. Vizualne metode

Vizualne metode temelje se na vizualnim izvorima informacijama koji mogu biti izravni ili vizualni mediji. Više od 83% činjenica čovjek prima vidom i zato je u nastavi potrebno što više koristiti vizualna nastavna sredstva (Jelavić, 1998).

Kod primjene ove metode koriste se izvorno vizualni izvori kao što su demonstracija nekog predmeta, pojava i procesa radnji te neizravni izvori uz pomoć medija kao što su film, fotografije, crteži (Cindrić i sur., 2010).

U skupinu vizualnih metoda ubrajamo metodu demonstracije i metodu crtanja.

6.2.1. Metoda demonstracije

Ova metoda bazira se na pokazivanju svega onoga što učenici mogu vizualno doživjeti i spoznati. Na temelju promatranja, učenici usvajaju razne činjenice i informacije o objektivnoj stvarnosti. Metoda demonstracije podrazumijeva pokazivanje predmeta, pojava, događanja i procesa koji se nalaze u učenikovoj blizini. Većina nastavnih sadržaja iz svih predmeta proizašla je iz stvarnog svijeta pa je poželjno da se učenicima mnogi sadržaji zorno prikazuju.

Demonstracijom različitih aktivnosti učenici upoznaju strukturu radnog procesa te tako znaju što se radi i kako se radi (Cindrić i sur., 2010). Težak (1996) ovu metodu razvrstava po načinu percipiranja:

- a) vizualna metoda (predmet, slika, model),
- b) auditivna metoda (zvukovi demonstrirani kasetofonom ili radijem),
- c) taktilna metoda (opipom se ustanovljuju osobine predmeta i zaključuju kojim vrstama riječi se najviše služilo),
- d) olfaktivna metoda (riječi za mirise, na osnovi mirisanja cvijeća ili nečeg sličnog),
- e) gustativna metoda (riječi za okus, na primjer, na osnovi kušanja različitog voća).

Dok će se taktilna, olfaktivna i gustativna koristiti rijetko, najčešće će se koristiti kombinirana audiovizualna metoda, film, televizija te ozvučeni slikovni materijal (Težak, 1996).

PRIMJER 16: Geometrijska tijela

Razred: 1.

Cilj: Usvajanje činjenica o objektivnoj stvarnosti

Geometrijsko tijelo, odnosno njegov model, može se vidjeti, dodirnuti, opipati, napraviti i u potpunosti doživjeti. Kod obrade nastavnog sadržaja o geometrijskim tijelima, učenici upoznaju oblike u prostoru. Učitelj na nastavni sat matematike donosi kuglu, kvadar, kocku, piramidu i valjak. Kod svakog tijela, učitelj pokazuje, odnosno demonstrira i objašnjava njegov izgled i oblik. Učenicima se šalje pojedino tijelo kako bi ga osobno doživjeli i zapamtili. Svako geometrijsko tijelo možemo pronaći u svakodnevnom životu pa tako i učitelj daje jedan primjer, dok ostale navode učenici u razredu. Primjeri: kugla – nogometna lopta, kvadar – ormar za odjeću, kocka – igraća kocka, piramida – piramide u pustinji, valjak – valjak za ceste.

Učenici će ovom metodom rada lakše zapamtiti gradivo jer su doživjeli, opipali i vidjeli geometrijska tijela u pravoj stvarnosti.

6.2.2. Metoda crtanja

Ova metoda koristi se ako se pojave, procesi i radnje ne mogu prikazati na neki drugi način ili ako se crtanjem pojačava djelotvornost samog učenja. Metoda crtanja služi za prenošenje informacija i sadržaja te se pomoću njih i uči. Crtanjem se lakše uočavaju detalji što je bitno kod učenika u nižim razredima. Bez crtanja bilo bi teško razumjeti neke određene nastavne sadržaje poput crtanja trokuta, kruženja vode u prirodi i slično. Crtanjem učitelj, ali i učenik vizualizira ono što je osjetilno nevidljivo te se tako odbacuju nepotrebni detalji, a oživljavaju se riječi.

Težak (1996) metode crtanja dijeli prema vrsti crteža i stupnju crtačke slobode. Nabrajaju se:

- a) metoda slobodnog crtanja,
- b) metoda usmjerenog crtanja,
- c) metoda geometrijskog crtanja.

U metodi slobodnog crtanja crta se slobodno s obzirom na temu i tehniku, a crtež se potom upotrebljava za gramatičku nastavu. Metoda usmjerenog crtanja obuhvaća zadanu temu, tehniku ili vrstu crteža koji će se upotrijebiti za gramatičku nastavu. Metoda geometrijskog crtanja uključuje crtanje tablica, grafova i shema za gramatičku nastavu (Težak, 1996).

Za metodu crtanja potrebni su određeni materijali i sredstva za crtanje. Vještina crtanja se redovito koristi u nastavi likovne kulture, ali i u sklopu drugih nastavnih predmeta. Primjenom ove metode poboljšava se ekonomičnost i učinkovitost učenja i poučavanja. (Cindrić i sur., 2010).

PRIMJER 17: Koliko trokuta ima na slici?

Razred: 4.

Cilj: Uočavanje detalja, poticanje učenikove sposobnosti, razumijevanje naučenog

Ovaj primjer učitelj može koristiti na početku ili na kraju nastavnog sata iz geometrije.

Učitelj na ploču pomoću ravnala nacrtava veliki trokut koji u sebi sadrži nekoliko manjih trokuta. Učenici dobivaju takav isti trokut na papiru. Učenikov je zadatak prebrojati koliko trokuta ima na slici. Zajedno sa učenicima, učitelj na kraju pokazuje na koji način se broje trokuti te dolaze zajednički do odgovora.

Učenici razvijaju svoju koncentraciju te se u njima pobuđuje nagon da se zadatak riješi na što brži način.

7. UVOD U ISTRAŽIVANJE

U nastavi primarnog obrazovanja od učitelja se očekuje i zahtjeva sve više raznovrsnih ideja za što bolju i učinkovitiju provedbu nastavnog sata. Svaki učitelj u svome razredu ima drugačiji pristup radu s obzirom na socijalnu, kulturnu i etničku različitost kod učenika. Učitelji u svoj nastavni sat uključuju razne nastavne metode i strategije kojima se poboljšava rad, ali i zainteresiranost učenika.

Prema Stevanoviću (2003) nastavni sat treba se promatrati na nekoliko stvaralačkih razina kao što su razine stjecanja znanja, vještina i navika, razina rješavanja učenikovih pitanja, razina zadovoljavanja učenikovih potreba te razina izgrađivanja samostalne i slobodne ličnosti učenika. Osnovna zadaća učitelja je da pruži pomoć svakom učeniku kako bi na najbolji mogući način riješio svoja osnovna pitanja i potrebe (Stevanović, 2003). Za dobru i učinkovitu provedbu nastavnog sata, učitelj mora poznavati svoje učenike i njihovu motiviranost za rad.

Mužić (2004) naglašava kako istraživanje odgoja i obrazovanja ima veliku raznolikost u istraživačkim pristupima i metodama koje uključuju i povezuju kvalitativni i kvantitativni pristup. Kod ovog istraživanja korišten je kvalitativni pristup istraživanja kojim se nastoji osigurati dublje razumijevanje koje može dovesti do kvalitetnih rezultata, a s obzirom na temu provedenog istraživanja odabran je pristup koji prati kvalitetu nastavnog procesa. Sustavno promatranje kao oblik prikupljanja podataka najizravniji je način prikupljanja podataka korišten za potrebe ovog istraživanja u odgoju i obrazovanju. Ovim promatranjem, odnosno korištenjem metode opažanja, istraživač je u samom središtu događaja te tako ulazi u samu srž situacije u kojoj se nalazi.

7.1. Cilj i problemi istraživanja

Cilj istraživanja bio je uvidjeti u kojoj mjeri te na koji način učitelji u tijeku nastavnog procesa koriste raznolike nastavne strategije i metode i kako njihovo korištenje pospješuje nastavu i učenikovu zainteresiranost za rad. U skladu s navedenim ciljem istraživanja, izvedeni su problemi koji su vezani uz pojmove nastavnih strategija i metoda u nastavi primarnog obrazovanja:

1. U kojoj mjeri se koriste nastavne strategije i nastavne metode u nastavi primarnog obrazovanja?

2. Pospješuje li korištenje raznolikih nastavnih strategija i metoda aktivnost i rad učenika i u kojoj mjeri?

7.2. Sudionici istraživanja

Ovo istraživanje provedeno je u jednoj osnovnoj školi na području grada Koprivnice. Za potrebe ovog istraživanja sudjelovala su dva razreda – učenici drugog i četvrtog razreda zajedno sa učiteljicama. Drugi razred broji dvadeset i dva učenika, a četvrti dvadeset učenika.

7.3. Postupak istraživanja

S obzirom na predmet i potrebe ovog istraživanja, u nastavnom procesu korištena je metoda sustavnog promatranja ili opažanja. Ova metoda pretežito se koristi u svakodnevnom životu na različite načine, no također je vrlo često korištena i u znanstvenim istraživanjima i pristupima. Sustavnim opažanjem potrebno je utvrditi vrijeme, trajanje i uzorak kako bi se moglo obuhvatiti cijelo istraživanje s ciljem relevantnosti rezultata. Prema Milasu (2005) razlikujemo dva načina istraživanja – kvalitativno i kvantitativno. Kvantitativan način podrazumijeva upotrebu mjernih skala, dok se kvalitativnim načinom zahtjeva deskriptivni pristup koji uključuje detaljno opisivanje sudionika i situacije. Nakon prikupljenih podataka slijedi proces analize podataka koji dovodi do određenih rezultata i zaključaka.

Istraživanje provedeno za potrebe ovog diplomskog rada trajalo je u razdoblju od dva radna dana, 5. veljače i 6. veljače 2018. godine. Učiteljice su prethodno bile upoznate s temom i istraživanjem diplomskog rada. Nastava se u razredima odvijala na normalan i prirodan način kao što se odvija i svakog drugog školskog dana, bez uključivanja istraživača. Podaci koji su bili prikupljeni na temelju dva dana promatranja, prikazani su u tablicama. Za svaki promatrani sat u tablice su bile unošene kratke bilješke: datum, razred, predmet, dio sata koji dijelimo na uvodni, glavni i završni dio sata, aktivnost koja se provodi u određenom dijelu sata, što radi učiteljica, što rade učenici na nastavnom satu te korištene nastavne metode i nastavne strategije. Primjenom ove metode promatranja u trajanju od dva dana, prikazat će se ukupno šest različitih nastavnih satova kod dvije različite učiteljice.

Praćenje nastavnih sati

Tablica 1. Bilješke s praćenja nastavnog sata matematike

Datum: 05.02.2018.	Razred: 2.	Predmet: Matematika	
		Nastavna jedinica: Dužina	
Tijek nastavnog sata:		Nastavne strategije i nastavne metode	
<p>Uvodni dio sata:</p> <p>Na početku sata učiteljica započinje s ponavljanjem prethodno naučenog gradiva. Postavlja nekoliko pitanja: „Kakvih sve crta imamo?, Što nam je potrebno za crtu?“ Učenici odgovaraju na postavljena pitanja i ponavljaju gradivo o crtama. Učiteljica je ravnalom na ploči nacrtala jednu ravnu crtu te je označila s dvije krajnje točke A i B. Postavlja pitanje učenicima: „Koji je najbrži put od A do B?“ i „Kakva je ovo crta?“ Učenici otvaraju udžbenik kako bi odgovorili na postavljeno pitanje. Učiteljica najavljuje da će danas naučiti što je to dužina te zapisuje naslov DUŽINA na ploču.</p> <p>Glavni dio sata:</p> <p>Učiteljica čita kratku priču iz udžbenika uz kratko objašnjenje. Zatim jedan od učenika još jednom čita priču. Nakon pročitano, učenici zapisuju naslov u</p>		Strategija ponavljanja	Metoda razgovora (katehetički razgovor)

<p>svoje geometrijske bilježnice. Učiteljica na ploču uz objašnjavanje, korak po korak crta i piše definiciju pojma dužine. Kada su prepisali u svoje bilježnice, učiteljica proziva učenike da redom dolaze pred ploču. Zadaje zadatke koje učenik rješava, a ostali zapisuju i rješavaju u svoje bilježnice.</p>	<p>Strategija rješavanja problema</p>	<p>Metoda usmenog izlaganja</p> <p>Metoda pisanja</p>
<p>Završni dio sata:</p> <p>Pred kraj sata, učenici otvaraju svoje radne bilježnice i rješavaju samostalno određeni broj zadataka.</p>	<p>Strategija rješavanja problema</p>	<p>Metoda pisanja</p>

Tablica 2. Bilješke s praćenja nastavnog sata hrvatskog jezika

Datum: 05.02.2018.	Razred: 2.	Predmet: Hrvatski jezik	
		Nastavna jedinica: Čemu služe roditelji? Pajo Kanižaj - interpretacija pjesme	
Tijek nastavnog sata:		Nastavne strategije i nastavne metode	
<p>Uvodni dio sata:</p> <p>Uvodni dio sata započinje provjeravanjem domaće zadaće. Učiteljica prolazi razredom od učenika do učenika i provjera jesu li napisali zadaću te im stavlja plus ili minus. Na prošlom školskom satu, učenici su učili o opisu liku pa su tako ponavljali gradivo. Učiteljica je postavila nekoliko pitanja na koja učenici odgovaraju podizanjem ruke. Nakon što su ponovili gradivo, učiteljica je postavila pitanje vezano za gradivo koje će danas učiti: „Čemu služe roditelji?“ Učenici se javljaju i vode kratak razgovor s učiteljicom. Učiteljica najavljuje pjesmu „Čemu služe roditelji?“</p> <p>Glavni dio sata:</p> <p>Učiteljica zapisuje naslov pjesme na ploču te je zamolila učenike da se opuste i pažljivo slušaju pjesmu dok je ona čita. Slijedi čitanje pjesme. Nakon pročitane, učiteljica pušta jednu</p>		<p>Strategija ponavljanja</p>	<p>Metoda razgovora (heuristički razgovor)</p>
		<p>Strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog</p>	

<p>minutu da učenici razmisle što su čuli o pročitanoj pjesmi. Postavlja nekoliko pitanja: „Kako vam se svidjela pjesma?, „Što roditelji čine za vas?“ Učenici su vrlo aktivni i odgovaraju na zadana pitanja. Nakon kratkog razgovora, jedna učenica čita još jednom pjesmu naglas. Zatim je svi učenici čitaju još jednom u sebi. Slijedi kratka analiza pjesme. Učiteljica postavlja pitanja te uz njezinu pomoć učenici odgovaraju, a ona zapisuje bitno na ploču. Učiteljica je postavila sljedeća pitanja: „Koliko pjesmica ima kitica i stihova?“, „Koja kitica vam se najviše sviđa?“ Učenici su morali prepisati najljepšu kiticu u svoju bilježnicu. Učenici prepisuju s ploče.</p>		<p>Metoda čitanja i rada na tekstu, metoda razgovora</p> <p>Metoda čitanja</p> <p>Metoda pisanja</p>
<p>Završni dio sata:</p> <p>U završnom dijelu sata, učenici su dobili zadatak opisati svoje roditelje, njihove vanjske i unutarnje osobine.</p>	<p>Strategija interaktivnog učenja</p>	<p>Metoda pisanja</p>

Tablica 3. Bilješke s praćenja nastavnog sata prirode i društva

Datum: 05.02.2018.	Razred: 2.	Predmet: Priroda i društvo	
		Nastavna jedinica: Dijete - ponavljanje	
Tijek nastavnog sata:		Nastavne strategije i nastavne metode	
<p>Uvodni dio sata:</p> <p>Učiteljica na samom početku sata vodi razgovor s učenicima o tome što su radili na prethodnim satovima prirode i društva. Vode kratak razgovor o tome kako dijete izgleda, po čemu se razlikuje od odraslog čovjeka i što dijete radi. Učenici podizanjem ruke odgovaraju na postavljena pitanja i aktivno sudjeluju u razgovoru s učiteljicom.</p> <p>Glavni dio sata:</p> <p>Učiteljica cijelom razredu objašnjava kako postoje i djeca s poteškoćama u razvoju te im daje primjere. Postavlja pitanje: „Jeste li upoznali dijete koje ima poteškoća u razvoju?“ Objašnjava kako su i oni kao i svi ostali te da ih ne treba diskriminirati i odbacivati iz društva, već im treba pomoći u svakoj situaciji. Učiteljica postavlja pitanje: „Koje su razlike između životinja i ljudi?“ Učenici odgovaraju na pitanje i</p>		Strategija ponavljanja	<p>Metoda razgovora (heuristički ili razvojni razgovor)</p> <p>Metoda usmenog izlaganja</p> <p>Metoda razgovora (slobodni razgovor)</p>

<p>nabrajaju razlike. Vode kratak razgovor. Nakon toga, slijedi rješavanje nastavnog listića koji je učiteljica podijelila u razredu. Zadatak učenika je riješiti tablicu koja sadrži sljedeće podatke:</p> <p>1. Broj učenika u razredu, broj dječaka, broj djevojčica, ime djeteta koje je uvijek spremno pomoći drugome.</p> <p>2. Razgovarati s učenicima u razredu i ispuniti tablicu s njihovim imenima:</p> <p>Voli se smijati? Nosi obuću broj 36? Ima sestru? Voli sladoled? Voli pjevati? Ima plavu kosu? Voli ići u školu? Voli plavu boju? Zna voziti bicikl? Ima smeđe oči? Ima kratku kosu? Ima brata? Voli ružičastu boju? Voli prirodu i društvo? Zna plivati? Učenici međusobno razgovaraju i zapisuju podatke u svoje bilježnice.</p> <p>3. Kojih se igara najčešće igraju dječaci, a kojih djevojčice? Napisati nazive dviju igara kojih se igraju.</p> <p>Djevojčice? Dječaci?</p> <p>4. Obojati dijete na slici. Crvenom bojom dio tijela u kojem najčešće osjeća ljutnju.</p> <p>.</p>	<p>Strategija suradničkih oblika učenja</p> <p>Strategija rješavanja problema</p>	<p>Metoda pisanja</p>
--	---	-----------------------

Završni dio sata:

U završnom dijelu sata, učiteljica obilazi učenike i pomaže im ukoliko je potrebno oko nastavnog listića. Učenik i učenica su pročitali svoje odgovore koje su zapisali na nastavnom listiću.

Metoda usmenog izlaganja

Tablica 4. Bilješke s praćenja nastavnog sata matematike

Datum: 06.02.2018.	Razred: 4.	Predmet: Matematika	
		Nastavna jedinica: Množenje i dijeljenje desetica, stotica, tisućica - ponavljanje	
Tijek nastavnog sata:		Nastavne strategije i nastavne metode	
<p>Uvodni dio sata:</p> <p>Na samom početku sata, učiteljica prolazi razredom i svakom učeniku provjerava domaću zadaću. Nakon provjere, slijedi igra „Dremuckanje“ u kojoj učiteljica zajedno s učenicima ponavlja množenje i dijeljenje brojeva. Igra se igra tako da učenici zatvore oči, a učiteljica postavi usmeno zadatak te hoda po razredu i takne učenika od kojega želi točan odgovor.</p> <p>Glavni dio sata:</p> <p>Učiteljica najavljuje da će danas ponavljati množenje i dijeljenje brojeva te zapisuje naslov „Ponavljanje“ na ploču, a učenici zapisuju u svoje bilježnice. Učiteljica zapisuje prvi zadatak na ploču.</p> <p>1. Izračunaj i provjeri.</p> <p>604:2 =</p>		<p>Strategija ponavljanja</p> <p>Strategija vježbanja i ponavljanja</p> <p>Strategija rješavanja problema</p>	<p>Metoda pisanja</p>

<p>808:4 =</p> <p>609:3 =</p> <p>906:3 =</p> <p>Učenici najprije rješavaju zadatak u svojim bilježnicama, a zatim jedan po jedan dolaze riješiti pred ploču kako bi svi imali točno riješen zadatak. Učiteljica zatim čita drugi zadatak, a učenici ga zapisuju u bilježnice.</p> <p>2. Mateja prijeđe 804 koraka na putu od kuće do škole i natrag. Koliko koraka prijeđe Mateja u samo jednom smjeru.</p> <p>Treći zadatak učiteljica piše na ploči.</p> <p>3. Napiši račun i izračunaj.</p> <p>a) Polovini broja 606 uvećaj 17 puta-</p> <p>b) Dva puta manji broj od broja 604 dodaj broju koji ima 7T9S9D i 8J.</p> <p>Učiteljica je za ovaj zadatak dala više vremena za rješavanje, a potom su ga učenici zajedno napisali uz objašnjenje i pomoć učiteljice.</p> <p>Završni dio sata:</p> <p>U završnom dijelu sata, učenici rješavaju zadatak iz udžbenika koliko stignu do završetka sata.</p>	<p>Strategija integrativnog učenja i nastave usmjerene na djelovanje</p> <p>Strategija vježbanja i ponavljanja</p>	<p>Metoda pisanja</p> <p>Metoda pisanja</p> <p>Metoda demonstracije</p>
---	--	---

Tablica 5. Bilješke s praćenja nastavnog sata hrvatskog jezika

Datum: 06.02.2018.	Razred: 4.	Predmet: Hrvatski jezik	
		Nastavna jedinica: Raspored sati – Josip Balaško, interpretacija pjesme	
Tijek nastavnog sata:		Nastavne strategije i nastavne metode	
<p>Uvodni dio sata:</p> <p>Na početku sata, učiteljica postavlja nekoliko pitanja kako bi učenike uvela u razgovor i u današnju temu nastavnog sata. Postavlja pitanja: „Čemu služi raspored sati?“, „Sviđa li vam se vaš raspored sati za školu ili biste nešto promijenili?“ „Koristite li neki drugi raspored osim raspored sati za školu?“ Učenici podizanjem ruku vode opušteni razgovor s učiteljicom. Učiteljica tada piše naslov na ploču i najavljuje današnju pjesmu koju će obraditi.: Josip Balaško – Raspored sati.</p> <p>Glavni dio sata:</p> <p>Učiteljica govori učenicima da otvore udžbenik te pažljivo prate i slušaju pjesmu koja će ona pročitati. Učiteljica čeka da se učenici umire, te kreće s čitanjem pjesme. Nakon pročitane, slijedi kratka stanica za učenike. Slijedi</p>		Strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog	Metoda razgovora (razvojni i slobodni razgovor)
			Metoda čitanja i rada na tekstu

<p>izražavanje dojmova o pjesmi.</p> <p>Učiteljica postavlja pitanja: „Kako vam se svidjela pjesma?“, „Što vam se najviše dopalo u pjesmi?“ Učenici podizanjem ruku odgovaraju na pitanja i vode razgovor s učiteljicom. Zatim slijedi ponovno čitanje pjesme. Prvo je učenici čitaju u sebi, a zatim jedna učenica čita naglas. Slijedi analiza pjesme. Učiteljica postavlja pitanja vezana uz samu pjesmu, a učenici uz pomoć udžbenika odgovaraju: „Koja je tema pjesme?, O kome priča pjesmica?, Koliko kitica ima pjesmica?, Koliko svaka kitica ima stihova?“</p> <p>Učenici aktivno odgovaraju na pitanja. Učenici zatim otvaraju svoje bilježnice jer će zabilježiti nekoliko bitnih pojmova. Učiteljica piše na ploču te postavlja još jednom pitanja i piše odgovore na ploču koje učenici zapisuju u svoje bilježnice.</p> <p>Kada su učenici završili s prepisivanjem s ploče, učiteljica postavlja jednom pitanje: „Šteti li ljubav u nastavi ili je korisna?“ Učenici odgovaraju na postavljeno pitanje i vode zanimljiv razgovor s učiteljicom do kraja sata.</p>	<p>Strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog</p> <p>Strategija integrativnog učenja</p>	<p>Metoda razgovora (heuristički razgovor)</p> <p>Metoda razgovora (katehetički razgovor)</p> <p>Metoda razgovora (slobodni razgovor)</p>
--	--	---

<p>Završni dio sata:</p> <p>Učiteljica piše na ploču zadatak za domaću zadaću kojeg učenici moraju zapisati u svoje bilježnice.</p> <p>1. Sastavi svoj neobičan raspored sati</p> <p>ILI</p> <p>2. Osmisli lijepu čestitku za nekog</p>	<p>Strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog</p>	<p>Metoda pisanja</p>
--	---	-----------------------

Tablica 6. Bilješke s praćenja nastavnog sata likovne kulture

Datum: 06.02.2018.	Razred: 4.	Predmet: Likovna kultura	
		Nastavna jedinica: Crta po toku i značenju – Zgrada u budućnosti	
Tijek nastavnog sata:		Nastavne strategije i nastavne metode	
<p>Uvodni dio sata:</p> <p>Na početku sata učiteljica najprije provjerava imaju li svi učenici potreban pribor za rad te jesu li svi stavili zaštitni papir na stol. Zatim dijeli sliku zgrade koju će svaki učenik zalijepiti na svoj papir. Učiteljica započinje razgovor s učenicima te im postavlja nekoliko pitanja:</p> <p>„Kako izgleda vaš grad? Što mislite, kako bi vaš grad trebao izgledati u budućnosti, za 50 godina?“ Nakon što su odgovorili na pitanja, učiteljica na ploču stavlja plakat koji se sastoji od dviju fotografija današnjih, običnih zgrada te dvije fotografije zgrada budućnosti. Prvo otvara dio plakata na kojem se nalaze današnje zgrade te kaže učenicima da ih opišu. Zatim otvara drugi dio plakata gdje se nalaze zgrade budućnosti te postavlja pitanja:</p> <p>„Jeste li ikad vidjeli ovakve zgrade?“</p>		Strategija integrativnog učenja i nastave usmjerene na djelovanje	Metoda razgovora (slobodni razgovor) Metoda demonstracije

<p>„Biste li vi živjeli u ovoj zgradi?“</p> <p>Nakon danih odgovora, učiteljica stavlja jedan papir na ploču i crta flomasterom različite crte te napominje da su sve crte iste debljine. Pokazuje njihov današnji zadatak. Na jednu stranu papira učenici moraju zalijepiti sliku stare zgrade, a na drugi dio papira zadatak je flomasterima naslikati dio zgrade iz budućnosti kako je učenici sami zamišljaju.</p>	<p>Strategija ponavljanja</p>	<p>Metoda crtanja</p> <p>Metoda demonstracije</p>
<p>Glavni dio sata:</p> <p>Učenici samostalno rade prema promatranju i zamišljanju svoje radove. Učiteljica obilazi učenike te im daje dodatne upute, objašnjenja i savjete prema potrebi.</p>	<p>Strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog</p>	<p>Metoda crtanja</p>
<p>Završni dio sata:</p> <p>Pred kraj sata, učenici jedan po jedan nose svoj rad i stavljaju ga na ploču. Učiteljica zajedno sa učenicima komentira i ocjenjuje radove. Za kraj postavlja pitanja:</p> <p>„Koji je bio današnji zadatak?“</p> <p>„Koji radovi su slični, a koji radovi se razlikuju i po čemu?“</p>	<p>Strategija izražavanja doživljenog</p>	<p>Metoda razgovora (slobodni razgovor)</p>

7.4. Rezultati

S obzirom na temu ovog diplomskog rada, izabran je kvalitativni pristup kao istraživanje kako bi se uvidjelo u kojoj mjeri i na koji način učitelji u razrednim odjelima koriste različite nastavne metode i strategije.

Za svaki pojedini sat, ukupno njih šest, napravljene su tablice u kojima su napisane bilješke o svakom nastavnom satu, a svi prikupljeni podaci sažeti su u jednu glavnu tablicu gdje se jasno vidi koje su nastavne strategije i metode korištene (Tablica 7).

Tablica 7. Sažeti prikaz dobivenih rezultata metodom opažanja

Datum : 05.02.2018. – 06.02.2018.		
Predmeti: matematika hrvatski jezik priroda i društvo likovna kultura		Razredi: 2. razred 4. razred
Dio sata:	Nastavne strategije:	Nastavne metode:
- uvodni dio - glavni dio - završni dio	- strategija vježbanja i ponavljanja - strategija rješavanja problema - strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog - strategija interaktivnog učenja - strategija suradničkih oblika učenja - strategija integrativnog učenja	- metoda razgovora - metoda usmenog izlaganja - metoda pisanja - metoda demonstracije - metoda čitanja i rada na tekstu

Za vrijeme praćenja nastavnih sati dolazi se do zaključka da se nastavne strategije i metode koriste u nastavi primarnog obrazovanja, no ne u dovoljnoj mjeri, unatoč sve većem promicanju kreativne i raznolike nastave.

8. RASPRAVA

Što se nastavnih strategija tiče, nisu zabilježene sve strategije koje aktiviraju veliku aktivnost učenika, ali i samog učitelja zajedno s učenicima. Frontalni rad je i dalje glavni oblik nastavnog rada unatoč tome što se naglašava veća samoinicijativnost od učenika. De zan (2001) naglašava kako je zapravo frontalan rad pogodan za učenike u primarnom obrazovanju s obzirom na njihove psihofizičke sposobnosti. Dobiveni rezultati navode nekoliko nastavnih strategija koje su korištene u oba razreda: strategija ponavljanja, strategija rješavanja problema, strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog, strategija interaktivnog učenja, strategija suradničkih oblika učenja, strategija integrativnog učenja. Iako su korištene različite strategije u nastavi, upitno je jesu li sve one korištene u dovoljnoj mjeri i do svog maksimuma kako bi imale pravilan utjecaj na aktivnost učenika i na cjelovit nastavni sat.

Najčešća strategija korištena u oba razreda je strategija vježbanja i ponavljanja i to najvećim dijelom u uvodnom dijelu sata. Obje učiteljice koriste tu strategiju u uvodnim, ali i završnim dijelovima sata kako bi ponovile koliko su učenici naučili prethodno gradivo. Ova se strategija uglavnom svodi na rješavanje radnih bilježnica, listića i udžbenika, no i odgovaranjem na postavljena pitanja učiteljice. Za učenike u nižim razredima najbolji način ponavljanja je kroz igru jer se tako opuste i podsvjesno uče. Praćenjem oba razreda, učiteljica u 2. razredu koja bi trebala u većoj mjeri koristiti ponavljanje kroz igru, svaki sat započela je samo kratkim razgovorom i postavljanjem pitanja, dok je učiteljica u 4. razredu bila kreativnija i svakim uvodnim satom opustila je učenike za daljnji rad. U glavnom dijelu sata, korištena je većina ostalih strategija jer svaki nastavni sat zahtjeva određenu i različitu strategiju kako bi se sat kvalitetno odradio. Učenici su većinom dobili zadatak da riješe neki problem te izraze svoje stavove i mišljenja za određenu nastavnu jedinicu uz pomoć učiteljice. Unatoč slobodi izražavanja i mišljenja, u većini slučajeva učiteljica je ona koja ima završnu riječ u oba razreda. Strategija rješavanja problema najčešće se javlja na satovima matematike gdje se od učenika zahtjeva da samostalno pokušaju riješiti

problemske zadatke te tako razvijaju brzinu i točnost u radu. Strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog korištena je na satu likovne kulture gdje učenici u velikoj mjeri pokazuju samo svoju maštu i kreativnost. Ono što je bitno kod ove strategije je pustiti učenike da se izraze svojim mislima i osjećajima kako bi krajnji rezultat bio što bolji i kvalitetniji, a samim time raste i samopouzdanje. Strategija koja je u maloj mjeri korištena, a trebala bi se češće koristiti u svrhu razvijanja komunikacije, razgovora, uvažavanja tuđih misli i ideja je strategija suradničkih oblika učenja. Opažena strategija mogla se iskoristiti u gotovo svakom nastavnom satu, s ciljem da učenici razvijaju međusobno ideje i razmišljanja, no ova strategija je vrlo malo korištena na satovima. Uvođenje više raznovrsnih strategija u nastavne satove doprinosi većoj zainteresiranosti i motiviranosti učenika za rad te tako učenici nisu samo pasivni slušači. Uspoređujući odslušane nastavne satove u oba razreda, primjenom različitih strategija učenici su u većoj mjeri aktivniji, zainteresiraniji i motiviraniji za rad. Osobito u nižim razredima potrebno je uvoditi više igara i raznih aktivnosti u gotovo svakom pojedinom dijelu sata jer tako učenici najviše i najlakše nauče.

Što se tiče samih nastavnih metoda, one su u većoj mjeri korištene u svakom nastavnom satu kod obje učiteljice. Najčešće korištena metoda je metoda razgovora koja se koristi u svakom nastavnom satu i u pojedinom dijelu sata. Uglavnom je učiteljica ta koja vodi razgovor, ali u tome sudjeluju i sami učenici svojim odgovorima i postavljanjem raznih pitanja. Metoda usmenog izlaganja korištena je u dijelovima sata gdje učiteljica obrađuje novo gradivo, a od učenika se očekuje da pažljivo prate i slušaju te postavljaju dodatna pitanja na koja dobivaju tražene odgovore. Ova metoda prisutna je gotovo u svakom satu gdje se obrađuje novo gradivo bez obzira na razred. Uz ovu metodu najbolje je koristiti i metodu demonstracije kako bi se učenicima olakšalo učenje jer lakše se uči kroz stvari koje se vide i koje se mogu opipati, a osobito u nižim razredima. Metodom demonstracije lako se uči gradivo, učenici su više zainteresiraniji i postavljaju dodatna pitanja. Nastavna metoda koja je također sveprisutna u gotovo svakom nastavnom satu je metoda pisanja. Većinom je to prepisivanje s ploče i pisanje u svoje bilježnice, a tako je bio slučaj i s praćenim satovima. Jedini način na koji su se učenici trebali izraziti svojim pisanjem je domaća zadaća, što dovodi do problema hoće li učenik sam napisati svoj rad ili će mu netko u tome pripomoći. Metoda čitanja i rada na tekstu velikom većinom koristi se na satovima hrvatskog jezika, a najviše kod obrade teksta. U ovom slučaju, obje

učiteljice koristile su tu nastavnu metodu na satovima hrvatskog jezika. Većinom su sve nastavne metode prisutne i korištene u pojedinom satu.

Uspoređujući rad dviju različitih učiteljica u različitim razredima, dokazuje se kako je svaki učitelj individua za sebe i svoj razred i ne postoji pravilo kako i na koji način je najbolje učiti. Uvođenjem raznih metoda i strategija u nastavnom satu pokazuje veliku zainteresiranost učenika, a i samim time zadovoljstvo učitelja. Ovaj put pokazalo se to na primjerima učiteljice u 4. razredu koja je imala više kreativnih ideja i aktivnosti u kojima su učenici aktivno sudjelovali u nastavnim satovima. Iako su određeni učenici aktivno sudjelovali u nastavi što je rezultiralo njihovim zadovoljstvom, većina ostalih učenika bili su samo pasivni slušači što dovodi do zaključka da korištene strategije i metode nisu dovoljno iskorištene kako bi svi učenici bili aktivniji i zainteresiraniji za rad.

Nakon ovog pregleda praćenih nastavnih strategija i nastavnih metoda u nastavi primarnog obrazovanja, primjećuje se, iako su korištene u nastavi, da ne usmjeravaju učenika u dovoljnoj mjeri na aktivnost i zalaganje. Iako se danas sve više potiče na kreativnost u nastavi i aktivnost učenika, na kraju se većinom opet sve svede na siguran i tradicionalan pristup učitelja u nastavi.

9. ZAKLJUČAK

Najvažnije mjesto za učenje i poučavanje u modernim društvima i nadalje ostaje škola. Učenje u školi je učenje u zajednici koje provodi profesionalno školovano osoblje te pruža mnogobrojne prednosti. Kako treba učiti pitanje je koje se svodi na strategije i metode učenja i nastave, a tome se danas pridodaje sve veće značenje. Učenici danas postaju sve zahtjevniji, a jedan od razloga je poplava informacija kojima su zasuti izvan škole i nastave.

Suvremeni modeli te strategije učenja i poučavanja vode ka uspješnom pomaku prema učenju i kvalitetnim znanjima, naglašavaju Kadum Bošnjak, Cotić, i Felda (2014). Primjenom novih i različitih strategija i metoda rada u nastavi primarnog obrazovanja te prilagodbom individualnih razlika među učenicima, stvara se ugodno ozračje u razredu koje omogućuje učenicima stjecanje znanja te bolje razumijevanje naučenog.

Svaki učenik je individualna te uči na jedinstven način i njegov je zadatak da daje najbolje od sebe, dok se od učitelja traži da učenicima pruži najbolje uvjete da se to ostvari. U nastavi primarnog obrazovanja zahtjeva se sve više raznih aktivnosti i ideja za što bolji i učinkovitiji nastavni sat. Kao što je učenik, tako je i svaki učitelj individualna te ima svoj stav i pristup s obzirom na socijalnu, kulturnu i etničku različitost kod učenika i tako u svoj nastavni sat uključuje razne nastavne strategije i metode koje će poboljšati daljnji rad.

Nastavne strategije i metode u nastavi primarnog obrazovanja promijenile su se s godinama, no ne u velikoj mjeri. Danas se očekuje da je učenik u samoj srži nastavnog sata te da se njegova aktivnost i zalaganje proteže kroz cijeli sat. Unatoč tome, učitelji su i dan danas okrenuti na tradicionalan, stari oblik rada, odnosno frontalni oblik rada u kojem oni većinom vode većinu nastavnog sata.

Uspoređujući primjene različitih strategija i metoda u nastavi primarnog obrazovanja, dolazi se do zaključka da su one „ubačene“ u nastavni sat te da nisu iskorištene do svog maksimuma. Uvođenje više aktivnosti i različitih ideja u nastavni sat, osobito u nižim razredima, dovodi do veće motivacije i želje za uspješnijim radom.

LITERATURA

- Čudina – Obradović, M., Brajković, S. (2009). *Integrirano poučavanje*, Zagreb: Pučko otvoreno učilište
- Bežen. A. (2008). *Metodika - znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Učiteljski fakultet, Profil
- Bognar, L. i Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
- Cindrić, M., Miljković, D. i Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP-D2
- Gavranić. S. (2012). *Priručnik za polaganje stručnog ispita pripravnika u osnovnim i srednjim školama*. Zagreb: Zadružna štampa d.d
- Gruden, Z. (1997). *Edukacija edukatora*. Zagreb: Medicinska naklada
- Gudjons, H. (1994). *Pedagogija: temeljna znanja*. Zagreb: Educa
- Itković, Z. (1997). *Opća metodika nastave*. Split: Književni krug
- Jelavić, F. (1994). *Didaktičke osnove nastave*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Kadum Bošnjak, S., Cotić, M. i Felda, D. (2014). *Činitelji uspješnosti nastave u primarnom obrazovanju*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta
- Lavrnja, I. (1998). *Poglavlja iz didaktike*. Rijeka: Pedagoški fakultet Sveučilišta u Rijeci
- Malić, J. i Mužić, V. (1981). *Pedagogija*. Zagreb: Školska knjiga
- Marzano R.J., Pickering D.J. i Pollock J.E. (2013). *Nastavne strategije: Kako primijeniti devet najuspješnijih nastavnih strategija*. Zagreb: Educa
- Matijević, M. i Radovanić, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine
- Mattes, W. (2007). *Nastavne metode: 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike*. Zagreb: Naklada Ljevak
- Meyer, H. (2002). *Didaktika razredne kvake: Rasprave o didaktici, metodici razvoju škole*. Zagreb: Educa
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Mušanović, M., Vasilj, M. i Kovačević, S. (2010). *Vježbe iz didaktike*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo
- Poljak, V. (1991). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
- Pranjić, M. (2005). *Didaktika: povijest, osnove, profiliranje, postupak*. Zagreb: Golden marketing – Hrvatski studiji

- Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja: temeljci metodičko književne enciklopedije*. Zagreb: Školska knjiga
- Silov, M. (2003). *Pedagogija*. Velika Gorica: Persona
- Stevanović, M. (2002). *Pedagogija*. Varaždinske Toplice: Sveučilište u Rijeci
- Stevanović, M. (2003). *Modeli kreativne nastave*. Rijeka: Andromeda
- Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga
- Vukasović, A. (2001). *Pedagogija*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor MI
- Terhart, E. (2013). *Metode poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa

IZVORI

CINDRIĆ, M. (2016.) Problemska nastava i dječje strategije u nižim razredima osnovne škole: Časopis za metodiku i nastavu metodike [Online] 17 (65/travanj) str. 52. – 57. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=13657

[Pristupljeno: 12. veljače 2018.]

NACIONALNI OKVIRNI KURIKULUM (2010) za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. [Online] str. 18. – 22.

Dostupno na:

https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf

[Pristupljeno: 02. veljače 2018.]

SREDIŠNJI DRŽAVNI PORTAL, Upis u prvi razred

Dostupno na: <https://gov.hr/moja-uprava/obrazovanje/osnovno-obrazovanje/upis-u-prvi-razred/219> [Pristupljeno: 02. veljače 2018.]

KADUM – BOŠNJAK (2011) *Suradničko učenje*.

Dostupno na: <http://www.hrfd.hr/documents/14-mo-35-kadum-bosnjak-pdf.pdf>

[Pristupljeno: 21. travanj 2018.]

PRILOZI

Popis tablica:

Tablica 1. Bilješke s praćenja nastavnog sata matematike

Tablica 2. Bilješke s praćenja nastavnog sata hrvatskog jezika

Tablica 3. Bilješke s praćenja nastavnog sata prirode i društva

Tablica 4. Bilješke s praćenja nastavnog sata matematike

Tablica 5. Bilješke s praćenja nastavnog sata hrvatskog jezika

Tablica 6. Bilješke s praćenja nastavnog sata likovne kulture

Popis slika:

Slika 1. Izvor: Jelavć, 1997, 24. Primjer kako funkcionira nastava, odnosno nastavno događanje

Slika 2. Vlastiti primjer matematičke slagalice

SAŽETAK

Učenje se ne počinje odvijati tek kada dijete krene u školu, već taj proces počinje od samog rođenja. Škola je ustanova u kojoj se odvija proces nastave u kojem su učitelji, ali i sami učenici sudionici tog procesa. S obzirom na to da su učenici ti koji se nalaze u položaju učenja i stjecanja novih znanja, na učiteljima je da nastavu kreiraju i pravilno usmjeravaju upravo prema njima.

Uvođenje različitih nastavnih strategija i nastavnih metoda u satove primarnog obrazovanja uvelike pridonosi razvijanju sposobnosti i vještina kod učenika. Tako se stvara pozitivno okruženje i motiviranost za daljnji rad. Veliku odgovornost u izboru i primjeni strategija i metoda ima učitelj u razrednoj nastavi te se očekuje da će stalno posezati za novim idejama, sredstvima i pomagalicama kako bi unaprijedio svaki nastavni sat. Ne postoji nijedna strategija i metoda kojom bi se ostvarili svi ciljevi jer je svaki učenik drugačiji i uči na jedinstven način, stoga je važno kombinirati strategije i metode kako bi svi učenici aktivno sudjelovali u razredu.

Svrha ovog diplomskog rada bilo je uvidjeti kvalitativnom metodom opažanja, u kojoj mjeri i na koji se način koriste određene strategije i metode i rezultati su pokazali, unatoč različitostima u odabiru, da nisu iskorištene do svojeg maksimuma. Iako su se nastavne strategije i metode mijenjale s godinama, većina učitelja i danas prakticira tradicionalan oblik rad u kojem oni vode većinu nastavnog sata.

KLJUČNE RIJEČI: nastava, škola, nastavne strategije, nastavne metode, kvalitativno istraživanje

ABSTRACT

Learning does not begin when the child starts going to school, that process begins already from the child's birth. School is an institution where the teaching process takes place, in which both the teachers and students themselves are participants in the process. Since students are the ones who are in position of learning and acquiring new knowledge, it is up to teachers to create and properly direct their teaching to them.

The introduction of different teaching strategies and teaching methods into primary education classes significantly contributes to the development of students abilities and skills and creates a positive environment and motivation for further work. A big responsibility in the selection and implementation of strategies and methods lies with the classroom teacher and it is expected to constantly seek new ideas, resources and tools to enhance each lesson. There is no strategy and method to achieve all the goals, because each student is different and learns in a unique way, so it is important to combine strategies and methods for all students to actively participate in the class.

The purpose of this diploma thesis was to see through the qualitative method of observation, to what extent and in what way certain strategies and methods are used and results have shown, despite the differences in the selection, that they have not been used to their maximum. Although teaching strategies and methods have changed over the years, most teachers still practice the traditional form of work in which they lead the majority of the lesson.

KEY WORDS: teaching, school, teaching strategies, teaching methods, qualitative research